

P O L S K I
FADN

SYSTEM ZBIERANIA I WYKORZYSTYWANIA
DANYCH RACHUNKOWYCH Z GOSPODARSTW ROLNYCH

Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne z osobowością prawną uczestniczące w Polskim FADN w 2010 roku

Część II. Analiza wyników standardowych

WARSZAWA 2012

Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne z osobowością prawną uczestniczące w Polskim FADN w 2010 roku

Część II. Analiza wyników standardowych

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ:

mgr	Piotr Czarnota
mgr inż.	Elżbieta Jasińska
mgr	Elżbieta Olewnik

Warszawa 2012

Redakcja techniczna

Dariusz Osuch

Renata Płonka

Projekt okładki

Dział Wydawnictw

ISBN 978-83-7658-259-7

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej

- Państwowy Instytut Badawczy

Zakład Rachunkowości Rolnej

00-950 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20, skr. poczt. nr 984

Tel.: (0 22) 505 44 39

Tel./faks: (0 22) 826 93 22

E-mail: portal@fadn.pl

Internet: www.fadn.pl; www.polskifadn.eu

Spis treści

1. Uwagi wstępne	7
2. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw z osobowością prawną w próbie Polskiego FADN.....	9
3. Analiza wyników standardowych.....	10
3.1. Wyniki standardowe według typów rolniczych	10
3.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych..	10
3.1.2. Wyniki działalności gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych.....	13
3.2. Wyniki standardowe według klas wielkości ekonomicznej.....	33
3.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej.....	33
3.2.2. Wyniki działalności gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej.....	35
3.3. Wnioski	53

Spis wykresów

Wykres 1	Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w próbie	9
Wykres 2	Zasoby ziemi w próbie gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych ..	10
Wykres 3	Pogłowie zwierząt w próbie gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU).....	11
Wykres 4	Nakłady pracy w próbie gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych AWU).....	12
Wykres 5	Wartość standardowej produkcji dla próby gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych	13
Wykres 6	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych.....	14
Wykres 7	Udział dzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych	15
Wykres 8	Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych.....	15
Wykres 9	Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według typów rolniczych	16
Wykres 10	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych	17
Wykres 11	Produkcja zwierzęca na 1 LU według typów rolniczych	17
Wykres 12	Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych.....	18
Wykres 13	Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną wg typów rolniczych.....	19
Wykres 14	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych.....	19
Wykres 15	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych	20
Wykres 16	Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych	21
Wykres 17	Koszty nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według typów rolniczych	22
Wykres 18	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według typów rolniczych.....	22
Wykres 19	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych.....	23
Wykres 20	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych.....	24
Wykres 21	Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych.....	24
Wykres 22	Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych	25
Wykres 23	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych.....	26
Wykres 24	Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu netto gospodarstwa rolnego według typów rolniczych	26
Wykres 25	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych..	27
Wykres 26	Dochód netto na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych.	28
Wykres 27	Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych z osobowością prawną według typów rolniczych.....	28
Wykres 28	Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych z osobowością prawną według typów rolniczych	29
Wykres 29	Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych z osobowością prawną według typów rolniczych	30
Wykres 30	Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych z osobowością prawną według typów rolniczych.....	31
Wykres 31	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych.....	32
Wykres 32	Zasoby ziemi w próbie gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej.....	33

Wykres 33	Pogłowie zwierząt w próbie gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)	34
Wykres 34	Nakłady pracy w próbie gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU).....	34
Wykres 35	Wartość standardowej produkcji w próbie gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej.....	35
Wykres 36	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej	36
Wykres 37	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej.....	36
Wykres 38	Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	37
Wykres 39	Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej.....	38
Wykres 40	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	39
Wykres 41	Produkcja zwierzęca na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej.....	39
Wykres 42	Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej.....	40
Wykres 43	Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	41
Wykres 44	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	41
Wykres 45	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	42
Wykres 46	Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej.....	43
Wykres 47	Koszty nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej.....	43
Wykres 48	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej.....	44
Wykres 49	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej	45
Wykres 50	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej	45
Wykres 51	Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej.....	46
Wykres 52	Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej.....	47
Wykres 53	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej.....	47
Wykres 54	Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu netto gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej.....	48
Wykres 55	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	49
Wykres 56	Dochód netto na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	49
Wykres 57	Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej	50
Wykres 58	Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej.....	50
Wykres 59	Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej.....	51
Wykres 60	Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej	52
Wykres 61	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	52

Wykaz skrótów

AWU	- jednostka przeliczeniowa pracy (ang. Annual Work Unit).
c.u.	- jednostka monetarna (ang. currency unit).
CAP	- Wspólna Polityka Rolna (ang. Common Agricultural Policy).
COP	- specjalizujące się w produkcji zbóż, roślin oleistych i białkowych (ang. specialist cereals, oilseed and protein crops).
DG-AGRI	- Dyrekcja Generalna do Spraw Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (ang. Directorate-General for Agriculture and Rural Development).
EC	- Komisja Europejska (ang. European Commission).
ESU	- europejska jednostka wielkości (ang. European Size Unit).
EU	- Unia Europejska (ang. European Union).
EUR	- oznaczenie jednostki monetarnej o nazwie "euro".
euro	- jednostka monetarna, obowiązująca w większości państw członkowskich Unii Europejskiej.
EUROSTAT	- europejski Urząd Statystyczny.
FADN	- Sieć Danych Rachunkowych Gospodarstw Rolnych (ang. Farm Accountancy Data Network).
FWU	- jednostka przeliczeniowa pracy członków rodziny (ang. Family Work Unit).
GUS	- Główny Urząd Statystyczny.
IERiGŻ- PIB	- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej- Państwowy Instytut Badawczy.
LFA	- obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania - ONW (ang. Less Favoured Areas).
LU	- jednostka przeliczeniowa zwierząt (ang. Livestock Unit).
OGA	- działalność gospodarcza inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem (z ang. Other Gainful Activities).
Polski FADN	- System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych Gospodarstw Rolnych.
SGM	- standardowa nadwyżka bezpośrednia (ang. Standard Gross Margin).
SO	- standardowa produkcja (ang. Standard Output).
UAA	- ziemia użytkowana dla celów rolniczych = użytki rolne (ang. Utilized Agricultural Area).
UR	- użytki rolne.
WTGR	- Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych.
ZRR	- Zakład Rachunkowości Rolnej.

1. Uwagi wstępne

Publikacja jest drugą częścią Wyników Standardowych.

Przedmiotem opracowania jest analiza wybranych rezultatów działalności uzyskanych przez gospodarstwa rolne z osobowością prawną, które uczestniczyły w 2010 r. w badaniach ankietowych prowadzonych w ramach systemu zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych (Polski FADN).

Gospodarstwa będące przedmiotem analizy pogrupowano według dwóch kryteriów: typu rolniczego i wielkości ekonomicznej. Wielkość ekonomiczna gospodarstw z osobowością prawną, dla których wyliczono wyniki, została ustalona na podstawie danych rachunkowych i parametrów SO „2004”.

Ze względu na niewielką liczebność zbioru gospodarstw z osobowością prawną (187 gospodarstw), która nie zapewniała wymaganej liczby gospodarstw do prezentowania wyników¹, na użytek niniejszej analizy zmodyfikowano nieco grupowanie według typów rolniczych. Zamiast klasyfikacji TF8 wydzielono 4 grupy: gospodarstwa polowe (typ 1), gospodarstwa z krowami mlecznymi i pozostałymi zwierzętami trawożnymi (połączone typy: 5 i 6), gospodarstwa ze zwierzętami ziarnożernymi (typ 7) oraz gospodarstwa z produkcją mieszaną (typ 8). W dwóch poprzednich latach, na potrzeby analizy wydzielano 3 grupy gospodarstw: typ uprawy polowe (typ 1), typ z mieszaną produkcją (typ 8) i grupę gospodarstw pozostałych, zawierającą wszystkie gospodarstwa z produkcją zwierzęcą (typy 5, 6 i 7). Aby umożliwić odbiorcy porównanie wyników, w niniejszej analizie wprowadzono w wykresach słupkowych dodatkowo słupki przedstawiający wszystkie gospodarstwa z produkcją zwierzęcą (należy przy tym pamiętać, że dane będą porównywalne jedynie po zastosowaniu tych samych zasad klasyfikacji gospodarstw w badanych latach, np. współczynniki standardowej produkcji (SO) 2004). Słupki ten w poszczególnych wykresach został oznaczony inaczej niż pozostałe: pogrubionymi krawędziami lub innym kolorem.

Specyfika gospodarstw z osobowością prawną wynikająca z faktu, że pod względem wielkości ekonomicznej są to gospodarstwa najczęściej bardzo duże, wymusiła zmianę grupowania tych gospodarstw według wielkości ekonomicznej. Gospodarstwa z osobowością prawną na użytek niniejszej analizy pogrupowane zostały według 5 klas wielkości ekonomicznej: od 4 do 100 tys. euro SO, od 100 do 250 tys. euro SO, od 250 do 500 tys. euro SO, od 500 do 1 000 tys. euro SO oraz powyżej 1 000 tys. euro SO.

---

¹ Zgodnie z zasadami FADN nie mogą być prezentowane wyniki dla grupy mniejszej niż 15 gospodarstw.

Należy w tym miejscu wyjaśnić, że analizowane w opracowaniu wyniki dla gospodarstw z osobowością prawną nie są reprezentatywne dla całej zbiorowości gospodarstw osób prawnych znajdujących się w polu obserwacji Polskiego FADN. Wyniki te, będące średnimi arytmetycznymi dla zbioru 187 gospodarstw z osobowością prawną ilustrują potencjał produkcyjny i kondycję ekonomiczną tychże gospodarstw.

W analizie wykorzystano wybrane zmienne charakteryzujące próbę: zasoby produkcyjne gospodarstwa, produkcję i koszty, dopłaty do działalności operacyjnej oraz nadwyżki ekonomiczne.

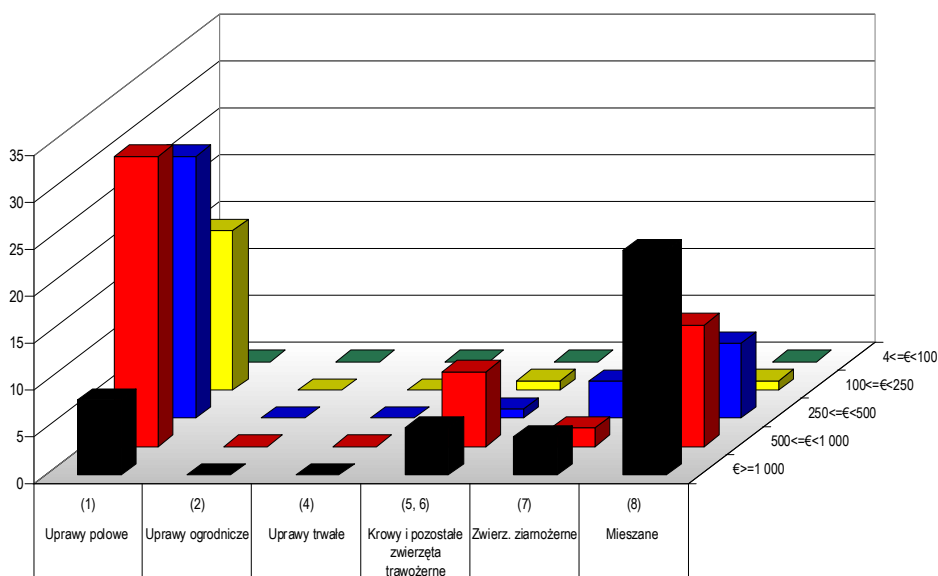
Używane w niniejszym opracowaniu pojęcie „gospodarstwo” jest równoznaczne z pojęciem „gospodarstwo z osobowością prawną”.

2. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw z osobowością prawną z osobowością prawną w próbie Polskiego FADN

Poniżej przedstawiono rozkład liczebności gospodarstw z osobowością prawną według dwóch klasyfikacji obowiązujących we Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych tj. typów rolniczych i wielkości ekonomicznej (patrz: Wykres 1).

Pod względem siły ekonomicznej, liczebnie dominowały gospodarstwa, których wielkość ekonomiczna zawierała się w przedziale od 250 do 500 tys. euro SO. Pod względem typu rolniczego zdecydowanie najwięcej gospodarstw specjalizowało się w uprawach polowych. Interesujące jest to, że w grupie gospodarstw najsilniejszych ekonomicznie powyżej 1 000 tys. euro SO więcej było gospodarstw typu mieszanego, niż gospodarstw nastawionych na uprawy polowe. Natomiast w grupie gospodarstw o wielkości ekonomicznej poniżej 1 000 tys. euro SO liczebnie przeważały gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach polowych nad gospodarstwami typu mieszanego. Tylko nieliczne gospodarstwa nastawione były na chów zwierząt.

Wykres 1 Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w próbie

3. Analiza wyników standardowych

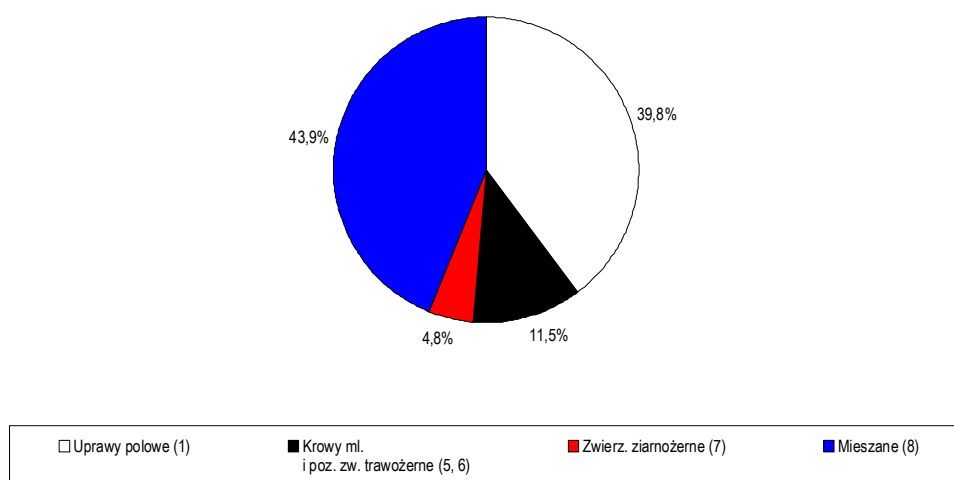
3.1. Wyniki standardowe według typów rolniczych

W zbiorze 187 gospodarstw z osobowością prawną, pogrupowanych według typów rolniczych, najliczniejszą grupą były gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach polowych (47,6% zbioru). Mniej gospodarstw (33,7% zbioru) realizowało mieszany typ produkcji roślinnej i zwierzęcej. Gospodarstwa z chowem krów mlecznych i innymi zwierzętami trawożnymi stanowiły 10,2 %. Najmniej gospodarstw (8,6% zbioru) specjalizowało się w chowie zwierząt ziarnożernych.

3.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych

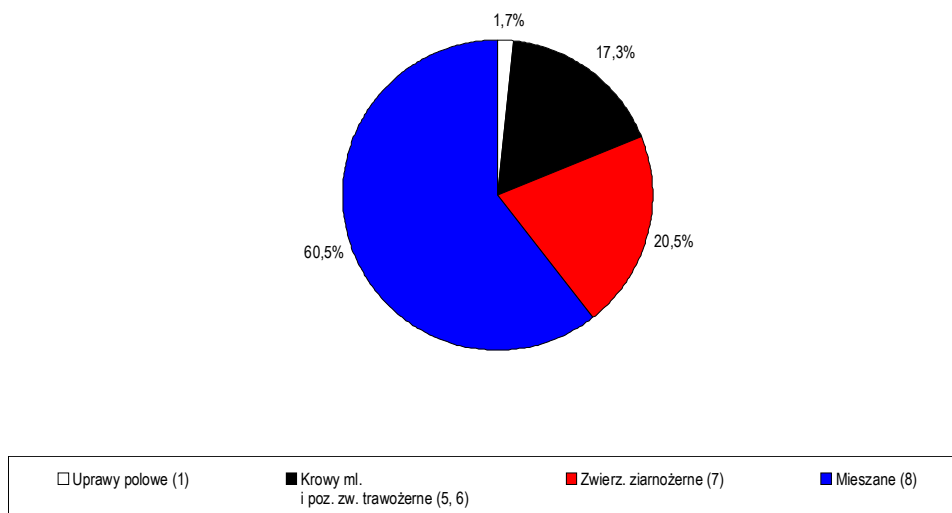
Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych uprawiały ok. 44% użytków rolnych znajdujących się w użytkowaniu gospodarstw osób prawnych. Niewiele mniejszy areal (ok. 40%) zajmowały gospodarstwa z mieszanym typem produkcji. Gospodarstwa specjalizujące się w chowie krów mlecznych i innych zwierząt trawożnych wykorzystywały 11,5% ziemi rolniczej. W użytkowaniu gospodarstw prowadzących chów zwierząt ziarnożernych znajdowało się 4,8% całkowitej powierzchni użytkowanej rolniczo przez gospodarstwa z osobowością prawną (patrz: Wykres 2).

Wykres 2 Zasoby ziemi w próbie gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych

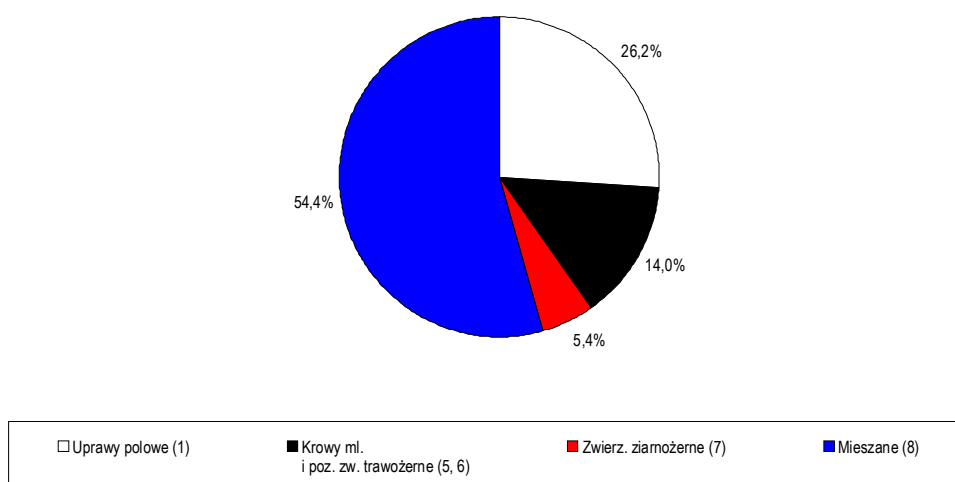
Wykres 3 przedstawia koncentrację zwierząt (LU) w poszczególnych grupach gospodarstw. Jak wynika z tego wykresu, wbrew oczekiwaniom, największą liczbę zwierząt w jednostkach przeliczeniowych posiadały gospodarstwa o mieszanym typie produkcji (ponad 60%). Grupa gospodarstw specjalizujących się w chowie krów mlecznych i innych zwierząt trawożernych posiada ponad 3 krotnie mniej LU niż gospodarstwa mieszane. Gospodarstwa ukierunkowane na chów trzody chlewnej i drobiu posiadały 20,5% ogółu pogłowia wyrażonego w LU. Taki obraz koncentracji zwierząt jest wynikiem jedynie liczebności gospodarstw w poszczególnych typach. W obu typach gospodarstw specjalizujących się w produkcji zwierzęcej skoncentrowanych było 3 krotnie mniej LU niż w gospodarstwach typu mieszanego. Gospodarstwa ukierunkowane na produkcję roślinną posiadały tylko 1,7% ogółu zwierząt przeliczeniowych.

Wykres 3   **Pogłowie zwierząt w próbie gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU)**

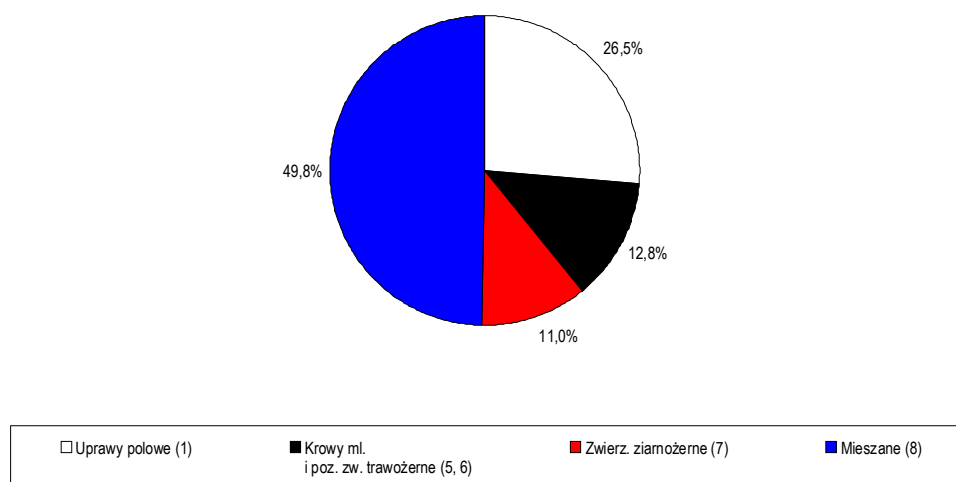
Jak wynika z wykresu (patrz: Wykres 4) gospodarstwa o mieszanym typie produkcji zatrudniały ponad połowę ogółu osób pełnozatrudnionych i równocześnie 10 krotnie więcej niż gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt ziarnożernych. W gospodarstwach z typu uprawy polowe zaangażowanych było dwukrotnie mniej pracowników pełnozatrudnionych niż w gospodarstwach mieszanego typu produkcji. Wynikało to z faktu, że w gospodarstwach tych dominowała produkcja roślinna (patrz: Wykres 8), która zazwyczaj jest mniej pracochłonna od produkcji zwierzęcej.

Wykres 4   **Nakłady pracy w próbie gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych AWU)**

Wykres 5 przedstawia podział wartości standardowej produkcji (SO) w grupie gospodarstw z osobowością prawną. Prawie połowę tej produkcji wytworzyły gospodarstwa z mieszanym typem produkcji. Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych wypracowały niewiele ponad 25% wartości produkcji standardowej. Porównując liczebności (gospodarstw w typie uprawy polowe było o 13,9% więcej niż gospodarstw z mieszanym typem produkcji) i strukturę produkcji w obu typach gospodarstw przedstawioną na wykresie 8 zauważa się, że udział produkcji zwierzęcej w tworzeniu wartości standardowej produkcji jest znacznie większy niż produkcji roślinnej. Spostrzeżenie to znajduje potwierdzenie w wielkości standardowej produkcji (niemal 25%) w zestawieniu z niewielką liczebnością gospodarstw (18,7% zbiorowości) przypadającej na pozostałe dwa typy gospodarstw z produkcją zwierzęcą.

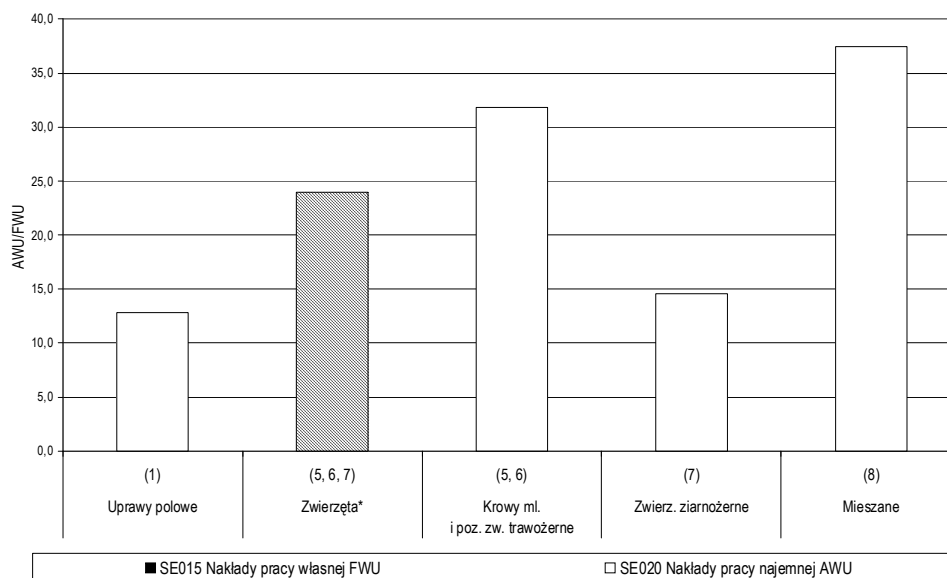
Wykres 5   **Wartość standardowej produkcji dla próby gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych**

3.1.2. Wyniki działalności gospodarstw z osobowością prawną według typów rolniczych

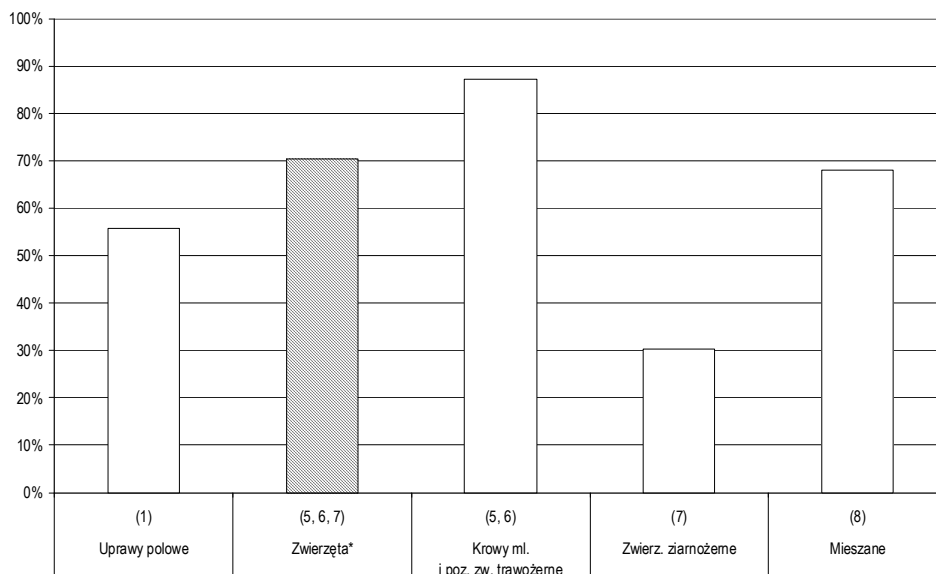
Specyfika gospodarstw z osobowością prawną polega między innymi na tym, że są to najczęściej wielkoobszarowe gospodarstwa spółdzielcze lub spółki z o.o. o dużej skali produkcji realizowanej w oparciu o pracę najemną, dlatego gospodarstwa te charakteryzują się całkowitym brakiem nakładów pracy własnej i wysokimi nakładami pracy obcej. Najwyższymi nakładami pracy na gospodarstwo w 2010 r. wykazały się gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (37,5 AWU), a najniższymi gospodarstwa nastawione na uprawy polowe (12,8 AWU). Z faktu tego można wysnuć spostrzeżenie, że do zmniejszenia nakładów pracy przyczynia się ukierunkowanie gospodarstwa na jeden rodzaj produkcji. Zestawiając liczebności gospodarstw (19 ukierunkowanych na chów krów mlecznych i inne zwierzęta trawożerne, 16 specjalizujących się w drobiarstwie i produkcji trzody chlewnej) z nakładami pracy w obu grupach gospodarstw (patrz: Wykres 6) jednoznacznie można stwierdzić, że produkcja mleka i chów innych zwierząt trawożernych są dwukrotnie bardziej pracochłonne niż chów zwierząt ziarnożernych.

Wykres 6 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych

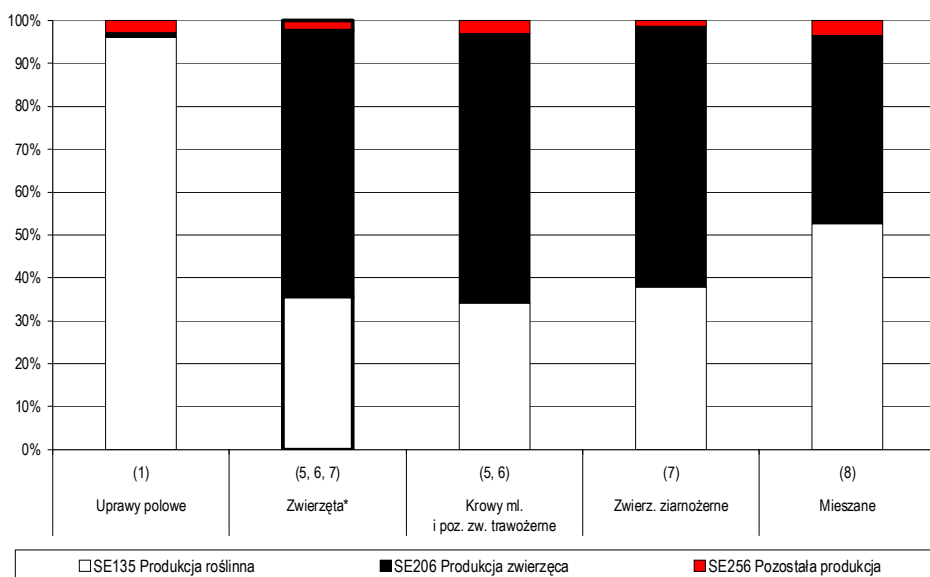
Cechą charakterystyczną dla gospodarstw z osobowością prawną jest wysoki udział użytków rolnych dzierżawionych, w ziemi użytkowanej rolniczo. W 2010 r. najniższym 30,3% udziałem ziemi dzierżawionej w użytkach rolnych, charakteryzowały się gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt ziarnożernych (patrz: Wykres 7), natomiast gospodarstwa ukierunkowane na chów krów mlecznych i innych zwierząt trawożernych użytkowały niemal 90% obcych użytków rolnych. Tak wielkie różnice w wykorzystaniu ziemi obcej w obu omawianych grupach wynikają z faktu, że w grupie gospodarstw z chowem zwierząt ziarnożernych są takie, które w ogóle nie posiadają użytków rolnych. Są to duże fermi drobiarskie lub chlewnie trzody chlewnej, które prowadzą produkcję w oparciu o przemysłowe pasze treściwe. Gospodarstwa mleczarskie i z chowem innych zwierząt trawożernych prowadzą produkcję w dużej mierze w oparciu o pasze objętościowe własnej produkcji. Stąd potrzebują powierzchni paszowych (użytków zielonych) adekwatnych do skali prowadzonej produkcji.

Wykres 7   **Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych**

Wykres 8 oddaje specyfikę produkcji w różnych typach gospodarstw. Zgodnie z oczekiwaniami, w gospodarstwach nastawionych na uprawy polowe zdecydowanie dominowała produkcja roślinna. W gospodarstwach z typem produkcji mieszanej udział obu produkcji: roślinnej i zwierzęcej w produkcji ogółem rozłożył się niemal po połowie (z niewielką przewagą produkcji roślinnej). Interesujące jest to, że w obu grupach gospodarstw ukierunkowanych na produkcję zwierzęcą, udział wartości produkcji roślinnej w wartości produkcji ogółem był stosunkowo wysoki i wynosił ponad 30%. We wszystkich gospodarstwach z osobowością prawną zaznaczył się niewielki udział produkcji pozostałej w strukturze produkcji ogółem, jednak zupełnie marginalny był on w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt ziarnożernych.

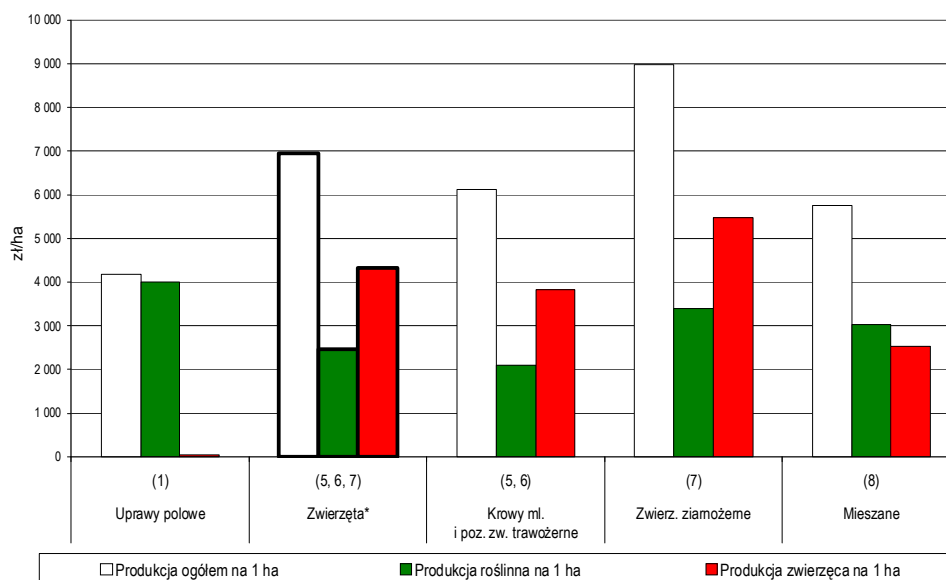
Wykres 8   **Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych**

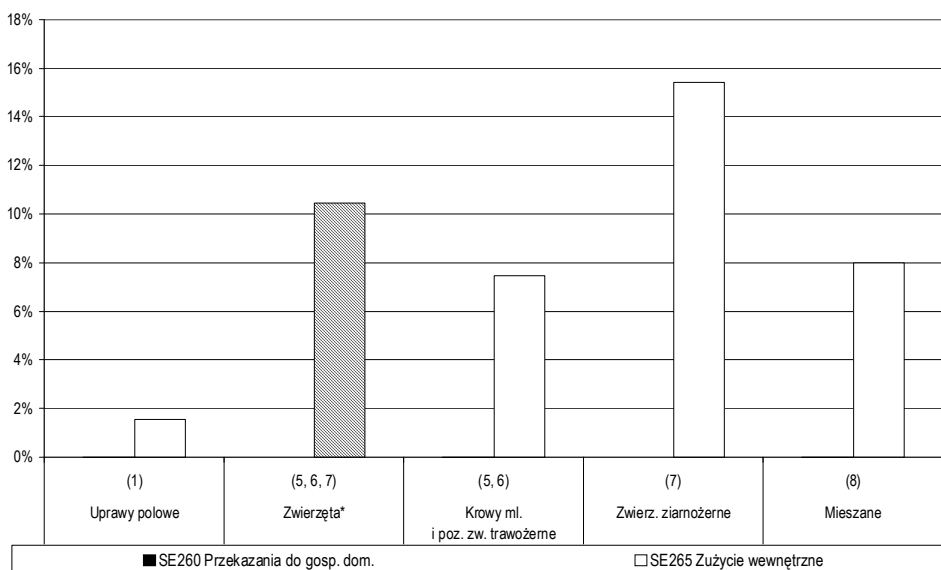
W 2010 r. najwyższą produktywnością ziemi wykazały się gospodarstwa ukierunkowane na chów zwierząt ziarnożernych, które osiągnęły wartość produkcji wynoszącą niemal 9 tys. zł z ha. Gospodarstwa te osiągały wysoką wartość produkcji zwierzęcej, a zasoby ziemi w ich posiadaniu były niewielkie w porównaniu do pozostałych typów rolniczych. Najmniej produktywne były gospodarstwa z typem produkcji uprawy polowe. Wartość produkcji z ha w tych gospodarstwach wynosiła ok. 4 tys. zł i niemal w całości stanowiła ją produkcja roślinna. W gospodarstwach z typem produkcji mieszanej, nieco wyższa produkcja roślinna w stosunku do produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na 1 ha UR była wynikiem struktury produkcji. Relatywnie wysoka produktywność produkcji roślinnej w odniesieniu do produkcji zwierzęcej w obu grupach gospodarstw specjalizujących się w chowie zwierząt wskazuje na to, że gospodarstwa te w dużej mierze wykorzystywały własne pasze wyprodukowane w gospodarstwie do prowadzonej produkcji zwierzęcej (patrz: Wykres 9).

Wykres 9   **Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według typów rolniczych**

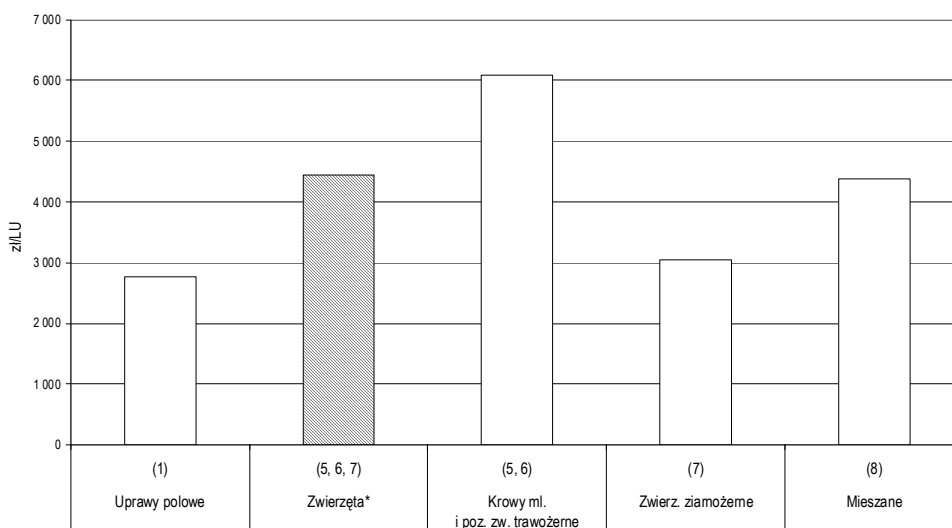
Gospodarstwa z osobowością prawną charakteryzują się niskim zużyciem wewnętrznym. W 2010 r. gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych zużyły w procesie produkcji ok 1,6% produkcji ogółem. Jest to dowód na to, że tylko nieliczne gospodarstwa z osobowością prawną i w ograniczonym zakresie używały własnego ziarna jako materiału siewnego bazując na zakupionym, kwalifikowanym materiale siewnym, który gwarantował wyższe plony i w następstwie lepsze efekty ekonomiczne. Zużycie wewnętrzne w gospodarstwach z produkcją zwierzęcą (również w gospodarstwach mieszanych, w których produkcja zwierzęca stanowi ok. 50%), było wyższe i wahało się między 7,5% - 15,4% produkcji ogółem. W gospodarstwach tych część wytworzonej produkcji używana była jako pasza dla zwierząt (patrz: Wykres 10).

Wykres 10   **Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych**

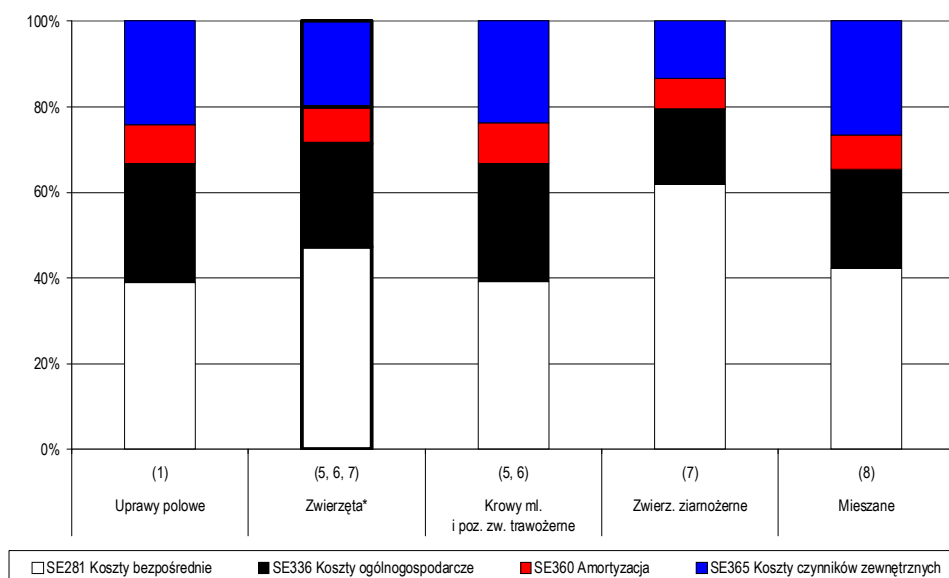
Najwyższą wartość produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na jednostkę przeliczeniową zwierząt (LU), osiągnęły gospodarstwa specjalizujące się w chowie krów mlecznych i innych zwierząt trawożernych (ok. 6 tys. zł). Zaskakuje fakt, że gospodarstwa ukierunkowane na chów zwierząt ziarnożernych osiągnęły wartość produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na LU dwukrotnie niższą (ok. 3 tys. zł) (patrz: Wykres 11).

Wykres 11   **Produkcja zwierzęca na 1 LU według typów rolniczych**

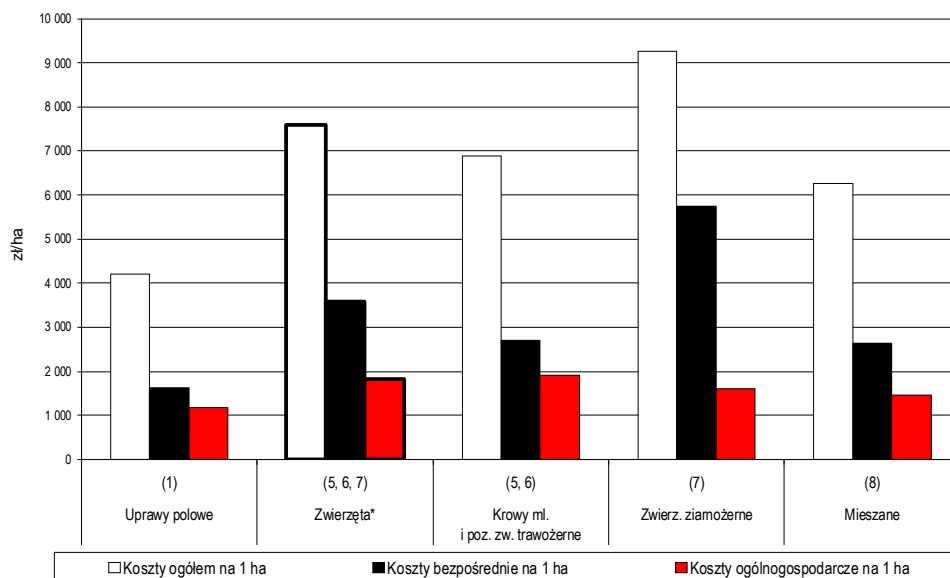
Na tle typowej struktury kosztów charakteryzującej gospodarstwa ukierunkowane na produkcję polową, chów krów mlecznych i innych zwierząt trawożernych oraz produkcję mieszaną, (koszty bezpośrednie ok 40%, koszty ogólnogospodarcze ok 26%, amortyzacja ok. 9%, koszty czynników zewnętrznych ok. 25%), wyróżnia się struktura kosztów w gospodarstwach nastawionych na chów zwierząt ziarnożernych (patrz: Wykres 12). W 2010 r. w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt ziarnożernych, koszty bezpośrednie stanowiły 62%. Główną pozycję w tej grupie kosztów zajmowały pasze (ok 1,5 mln. zł na gospodarstwo), z których ok 30% wartości pochodziło z gospodarstwa. W stosunku do pozostałych grup gospodarstw, w strukturze kosztów gospodarstw ukierunkowanych na chów zwierząt ziarnożernych, niższe były koszty ogólnogospodarcze (17,5%) oraz koszty czynników zewnętrznych (ok. 13%).

Wykres 12   **Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych**

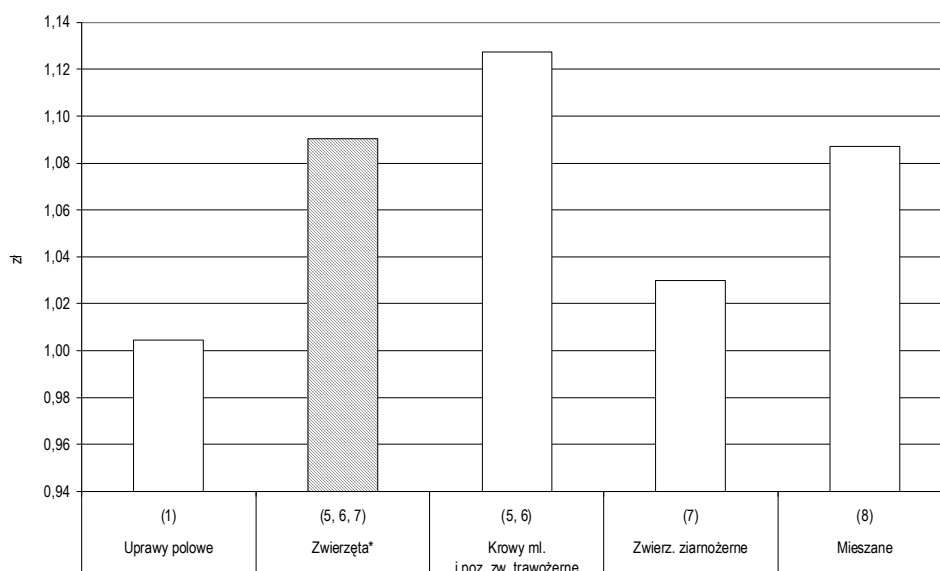
Najwyższą intensywnością produkcji charakteryzowały się gospodarstwa ukierunkowane na chów zwierząt ziarnożernych (patrz: Wykres 13). Jest to zrozumiałe, bo wśród tych gospodarstw znalazły się relatywnie małe obszarowo gospodarstwa z intensywną produkcją drobiarską lub tuczem trzody chlewnej, w których główną pozycją kosztową były pasze w ok. 70% pochodzące z zakupu. Intensywność produkcji, mierzona wysokością kosztów ogółem w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych, koresponduje z produktywnością ziemi wyrażoną wartością produkcji w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych (porównaj: Wykres 9, Wykres 13).

Wykres 13 Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną wg typów rolniczych

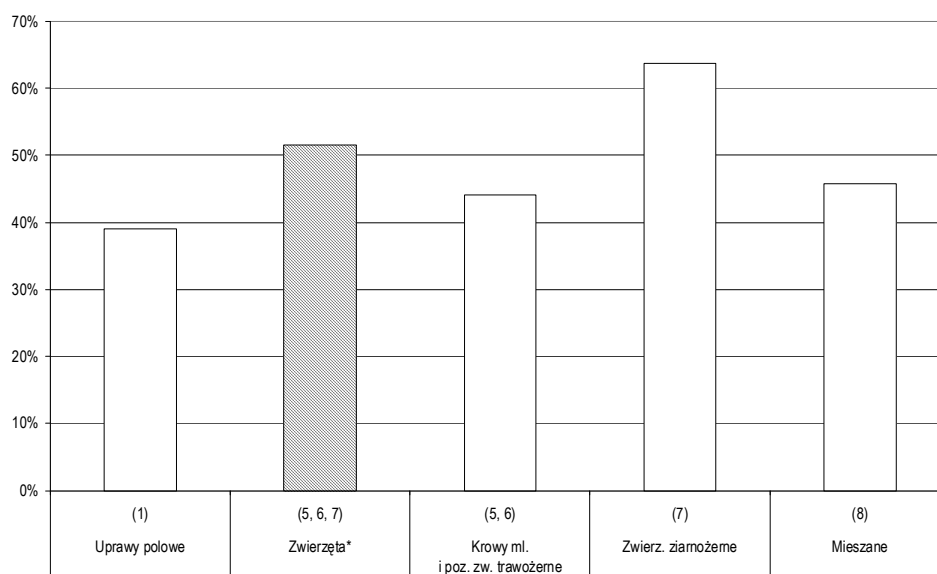
Poniżej przedstawiono relację kosztów produkcji ogółem do wartości produkcji ogółem (patrz: Wykres 14). Jak wynika z tego wykresu, we wszystkich typach gospodarstw z osobowością prawną w 2010 r. relacje te były niekorzystne. Najniższą efektywnością produkcji wykazały się gospodarstwa specjalizujące się w chowie krów mlecznych i innych zwierząt trawożernych, w których wytworzenie 1 zł produkcji kosztowało 1,13 zł. Najkorzystniejszą relację kosztów do wartości produkcji miały gospodarstwa typu uprawy polowe, w których stosunek kosztów do wartości produkcji wynosił w przybliżeniu 1:1.

Wykres 14 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych

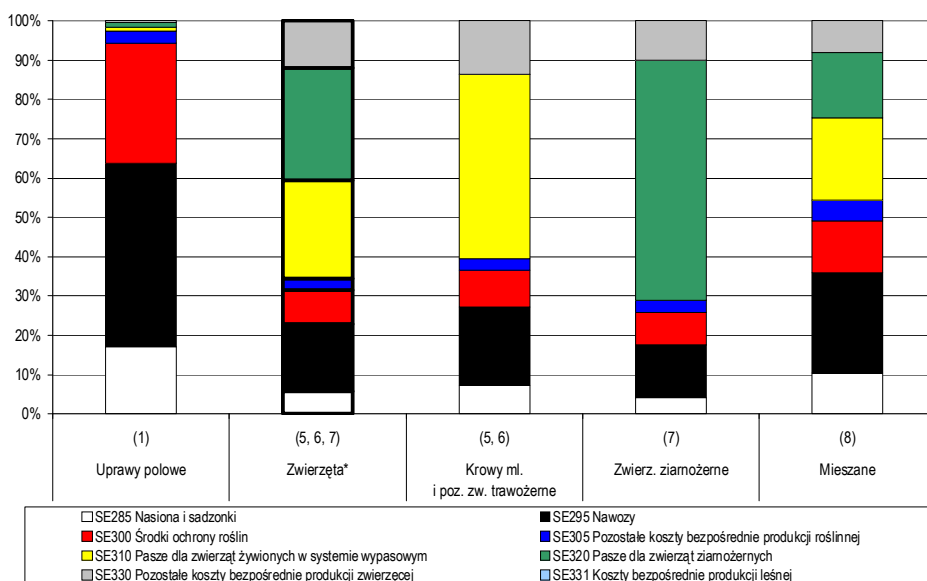
W 2010 r. poziom kosztów bezpośrednich we wszystkich typach gospodarstw z osobowością prawną, z wyjątkiem gospodarstw z chowem zwierząt ziarnożernych, był podobny (od 39% w gospodarstwach typu uprawy polowe do 46% w gospodarstwach z mieszanym typem produkcji). Koszty bezpośrednie w gospodarstwach ukierunkowanych na chów zwierząt ziarnożernych były wyjątkowo wysokie w 2010 r. i wynosiły 63,8% wartości produkcji (patrz: Wykres 15).

Wykres 15 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych

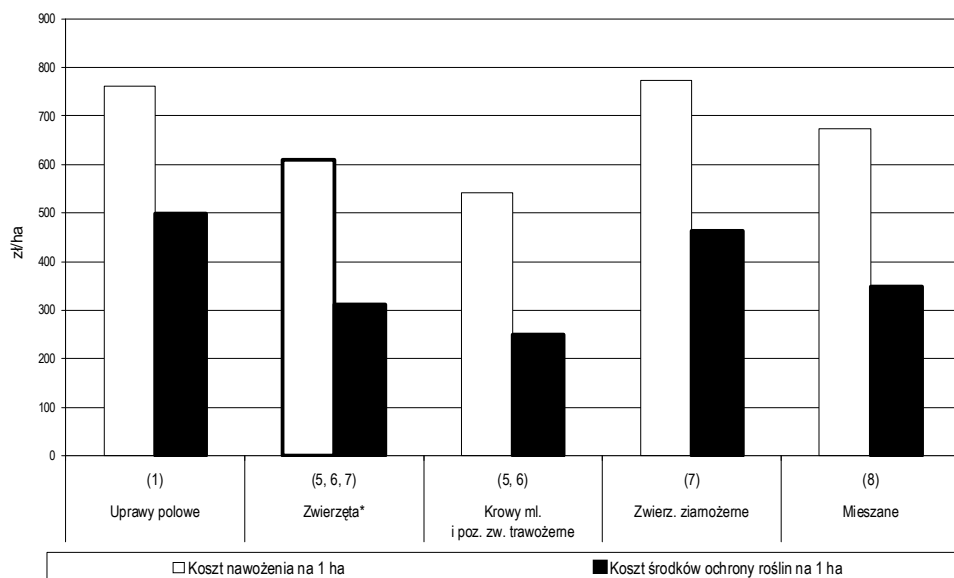
Wykres 16 oddaje zróżnicowaną strukturę kosztów bezpośrednich w analizowanych typach gospodarstw z osobowością prawną ściśle powiązaną z charakterem prowadzonej przez te gospodarstwa produkcji. Adekwatnie do struktury produkcji (porównaj: Wykres 8) w gospodarstwach typu mieszanego, przewagę miały koszty bezpośrednie produkcji roślinnej (ok. 59% kosztów bezpośrednich ogółem) nad kosztami bezpośrednimi produkcji zwierzęcej. W gospodarstwach typu uprawy polowe, koszty bezpośrednie produkcji roślinnej stanowiły ok. 97% kosztów bezpośrednich ogółem. Na analizowanym wykresie zauważyć można również wysokie koszty bezpośrednie produkcji roślinnej w gospodarstwach nastawionych na chów zwierząt. Relatywnie wysokie były one w gospodarstwach prowadzących produkcję mleka i chów innych zwierząt trawożernych. Wynosiły ok. 40% kosztów bezpośrednich ogółem. Wpływ na to może mieć specyfika metodologii zbierania danych w ramach FADN. Według wspomnianej metodologii nie są rejestrowane koszty zużycia wewnętrznego pasz nietowarowych (pochodzących w głównej mierze z TUZ).

Wykres 16   **Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych**

W 2010 r. koszty nawożenia w gospodarstwach z uprawami polowymi porównywalne były z kosztami nawożenia w gospodarstwach nastawionych na chów zwierząt ziarnożernych i wynosiły odpowiednio 762 zł/ha i 773 zł/ha. Porównywalne były też koszty ochrony roślin: w gospodarstwach ukierunkowanych na produkcję polową 500 zł/ha, a w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt ziarnożernych 463 zł/ha. W 2010 r. gospodarstwa o profilu zwierzęta ziarnożerne wyjątkowo dużo zużywały pasz wyprodukowanych we własnym gospodarstwie (ok 30%), stąd relatywnie wysokie zużycie nawozów i środków ochrony roślin w tych gospodarstwach. Znacznie niższe były koszty nawożenia (542 zł/ha) i ochrony roślin (249 zł/ha) w gospodarstwach specjalizujących się w produkcji mleka i chowie innych zwierząt trawożernych, w których główną bazą paszową są łąki i pastwiska. We wszystkich typach gospodarstw koszty nawożenia były niemal dwukrotnie wyższe od kosztów ochrony roślin (patrz: Wykres 17).

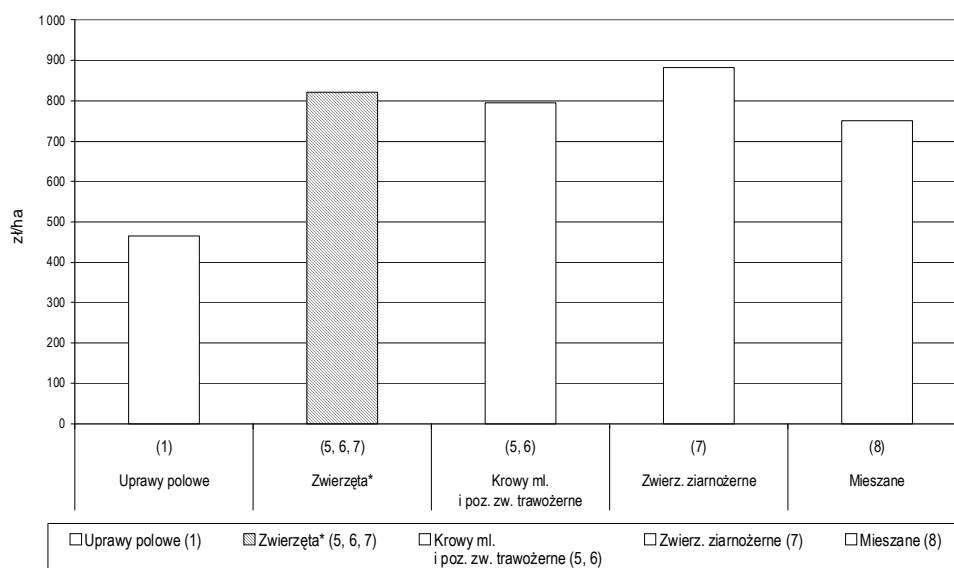
Wykres 17 Koszty nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według typów rolniczych

W 2010 r. najmniej energochłonne były gospodarstwa o profilu uprawy polowe (464 zł/ha). Niemal dwukrotnie wyższe było zużycie energii w gospodarstwach z chowem zwierząt ziarnożernych (882 zł/ha). Wysokie koszty energii i paliw w tych gospodarstwach wiązać należy z profilem produkcji. W grupie gospodarstw z chowem zwierząt ziarnożernych były gospodarstwa z intensywną produkcją drobiarską używające szczególnie dużo energii elektrycznej, a posiadające niewielki areal użytków rolnych. Wykres 18 potwierdza spostrzeżenie, że produkcja zwierzęca jest zdecydowanie bardziej energochłonna niż produkcja roślinna.

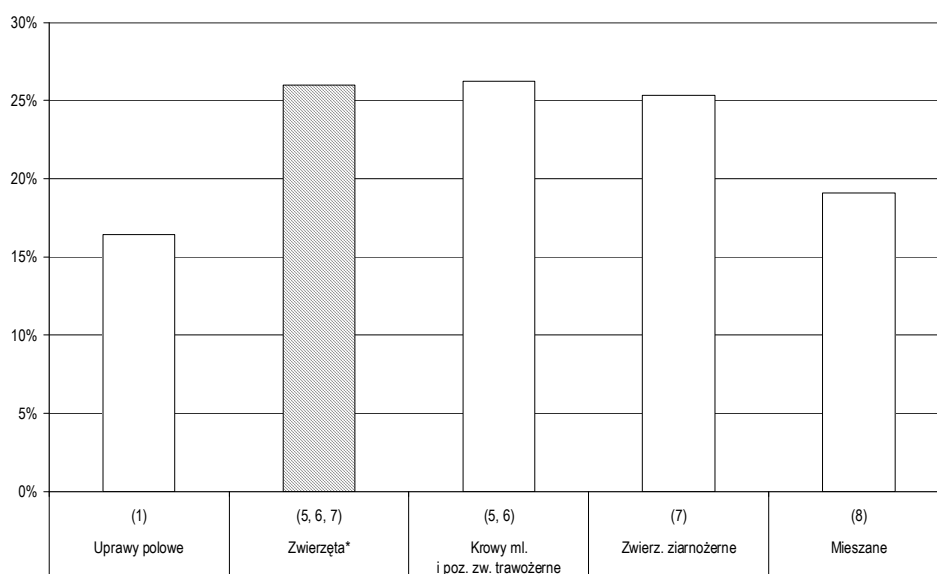
Koszty te wyraźnie powiązane były z produktywnością i intensywnością produkcji (porównaj: Wykres 9, Wykres 13, Wykres 18).

Wykres 18 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według typów rolniczych

W 2010 r. gospodarstwa z osobowością prawną odnotowały dość wysokie koszty amortyzacji (patrz: Wykres 19). Największemu zużyciu fizycznemu i „moralnemu” uległy środki trwałe w gospodarstwach z produkcją zwierzęcą, w których amortyzacja stanowiła ponad ¼ wartości dodanej brutto. Wysokie koszty amortyzacji w tych gospodarstwach wynikają z wyposażenia budynków inwentarskich w drogie, specjalistyczne urządzenia, które posiadają stosunkowo krótki okres użytkowania. Najkorzystniejsze relacje kosztów użycia rzeczowych składników majątku trwałego do wytworzonej przy ich zaangażowaniu wartości dodanej brutto, miały gospodarstwa nastawione na uprawy polowe (16,5%).

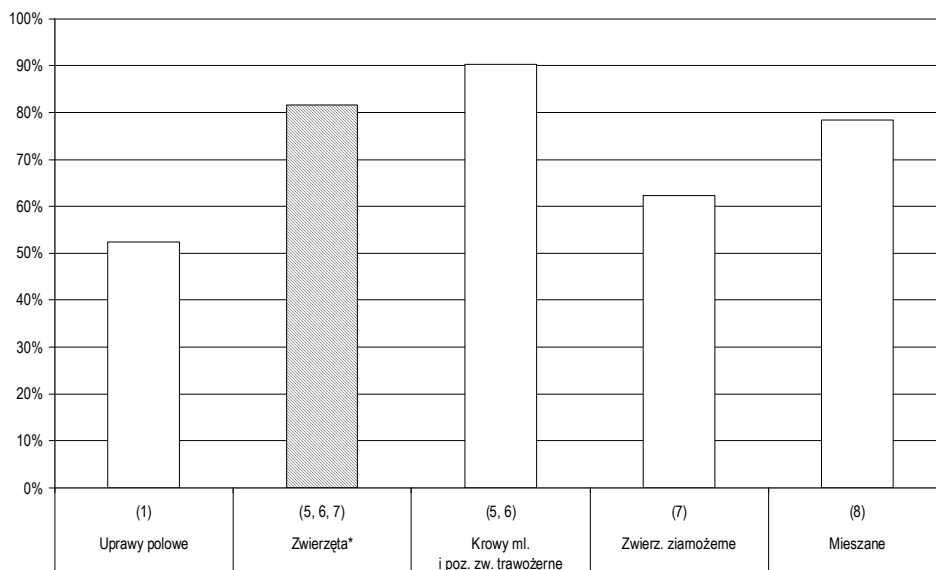
Wykres 19   **Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych**

Jedną z cech charakteryzujących gospodarstwa z osobowością prawną są wysokie koszty czynników zewnętrznych, w których dominującą pozycję stanowią wynagrodzenia pracowników. W 2010 r. najkorzystniejsze relacje kosztów czynników zewnętrznych do wartości dodanej netto miały gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach polowych, które na opłacenie obcych czynników wytwórczych musiały przeznaczyć niewiele ponad połowę wartości dodanej netto. Najmniej korzystnie pod tym względem wypadły gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie krów mlecznych i innych zwierząt trawożernych. W gospodarstwach tych koszty czynników zewnętrznych pochłonęły 90% wypracowanej wartości dodanej netto, a główną pozycją w tych kosztach były wynagrodzenia pracowników wynoszące 1 301 128 zł na gospodarstwo. Relacje te znacznie korzystniejsze były w gospodarstwach ukierunkowanych na chów zwierząt ziarnożernych (ok 60%), wynagrodzenie pracowników w tych gospodarstwach było 3 krotnie niższe i wynosiło 458 166 zł (patrz: Wykres 20).

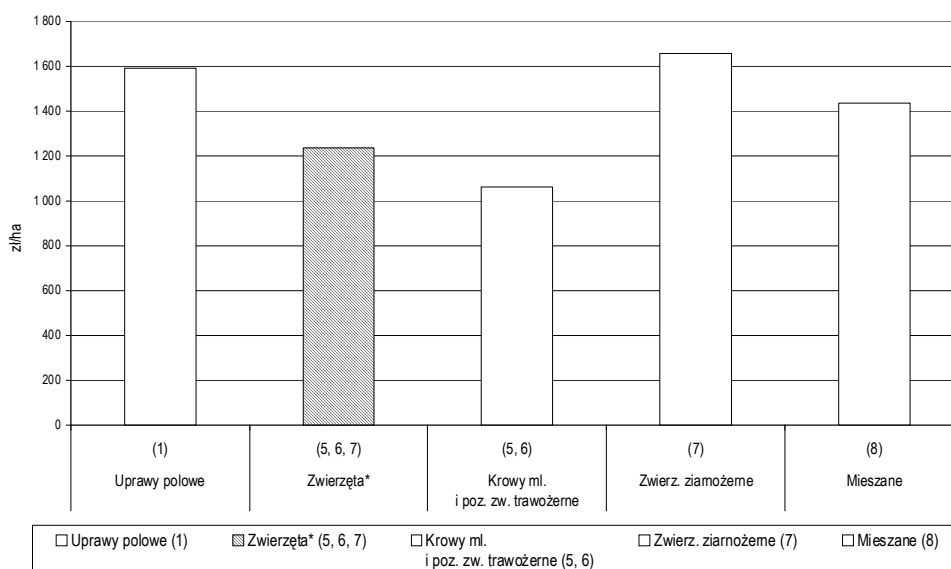

Wykres 20   **Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych**

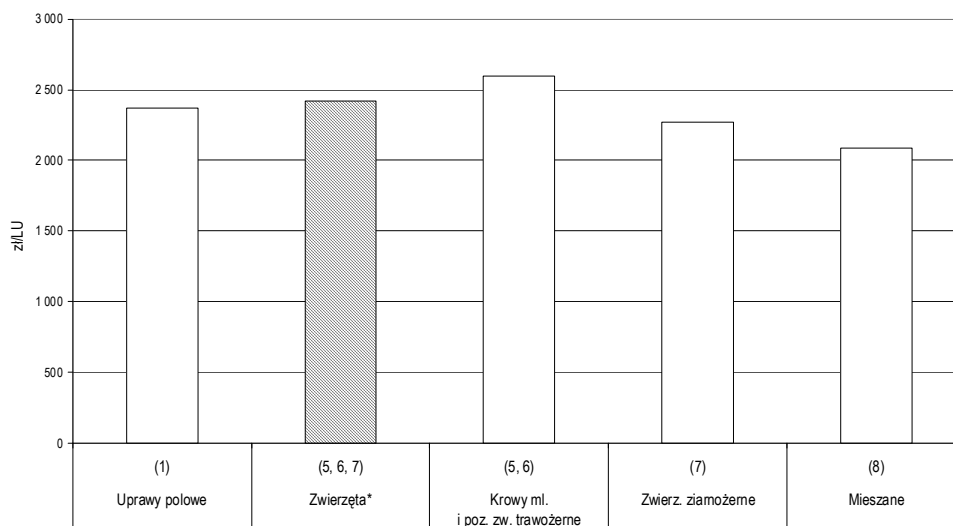
W 2010 r. wszystkie gospodarstwa z osobowością prawną poniosły wysokie koszty bezpośrednie na produkcję roślinną, które wynosiły powyżej 1 000 zł/ha (patrz: Wykres 21). Wbrew oczekiwaniom to nie gospodarstwa z uprawami polowymi obciążone były najwyższymi kosztami bezpośrednimi produkcji roślinnej (1 588 zł/ha), ale gospodarstwa ukierunkowane na chów zwierząt ziarnożernych (1 656 zł/ha). Najniższe koszty bezpośrednie produkcji roślinnej cechowały gospodarstwa o kierunku krowy mleczne i inne zwierzęta trawożerne (1 062 zł/ha). Duża różnica (ok 50%) w poziomie kosztów bezpośrednich przeliczonych na 1 ha użytków rolnych produkcji roślinnej między grupami gospodarstw z produkcją zwierzęcą wynikała między innymi z tego, że przy porównywalnej wysokości kosztów gospodarstwa z bydłem posiadały dwukrotnie więcej użytków rolnych, niż gospodarstwa z chowem zwierząt ziarnożernych.

Wykres 21   **Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych**

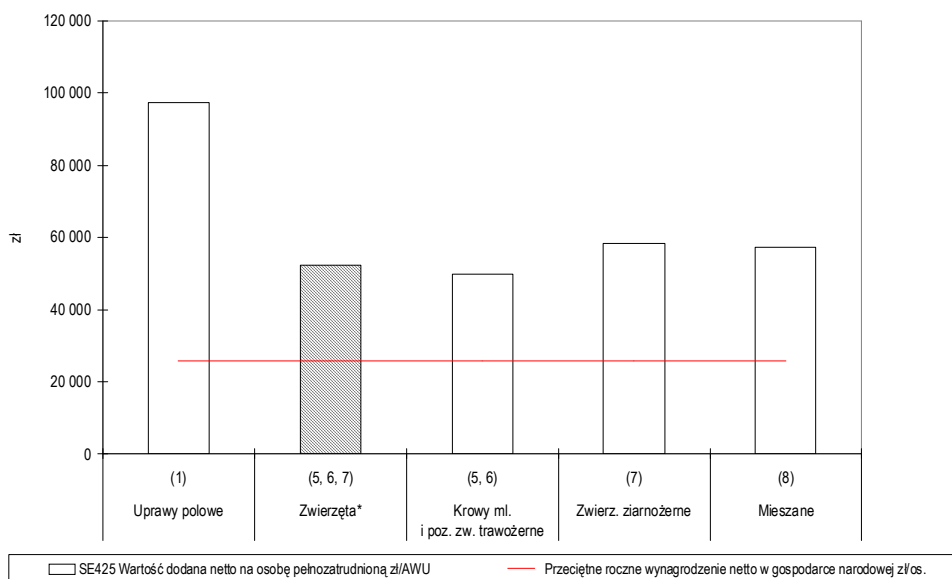
W 2010 r. w gospodarstwach z osobowością prawną koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej przeliczone na LU lokowały się w granicach 2 100 - 2 600 zł. Zaskakuje fakt, że najwyższymi kosztami bezpośrednimi produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na LU obciążona była produkcja w gospodarstwach z chowem krów mlecznych i innych zwierząt trawożernych. Wydawać by się mogło, że wysoka specjalizacja produkcji powinna wpłynąć na obniżenie tych kosztów, jednakże najniższe koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej przeliczone na LU w 2010 r. odnotowały gospodarstwa z mieszanym typem produkcji (patrz: Wykres 22).

Wykres 22 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych

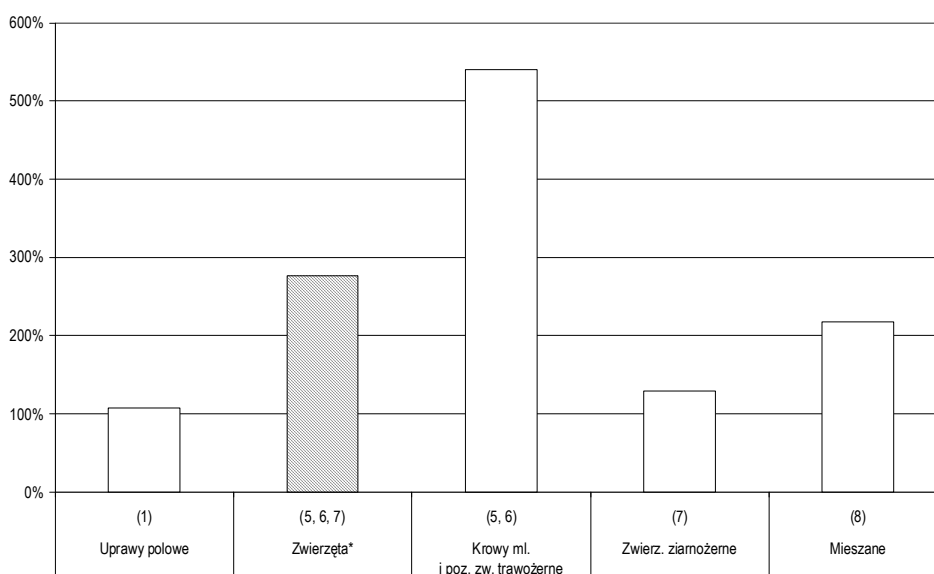
W 2010 r. analizowane typy gospodarstw z osobowością prawną wypracowały dużo wyższą wartość dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną od przeciętnego, rocznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej (Wykres 23). Najlepsze rezultaty w tym zakresie osiągnęły gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach polowych, które wypracowały wartość dodaną netto w wysokości 97 391 zł/AWU, co było ponad 3,5 - krotnością średniej rocznej płacy w gospodarce uspołecznionej, wynoszącej 25 864 zł. Pozostałe grupy gospodarstw osiągnęły około dwukrotnie większą wartość dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną, najłabsze rezultaty w tym zakresie osiągnęły gospodarstwa specjalizujące się w chowie krów i innych zwierząt trawożernych (49 886 zł/AWU).

Wykres 23 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

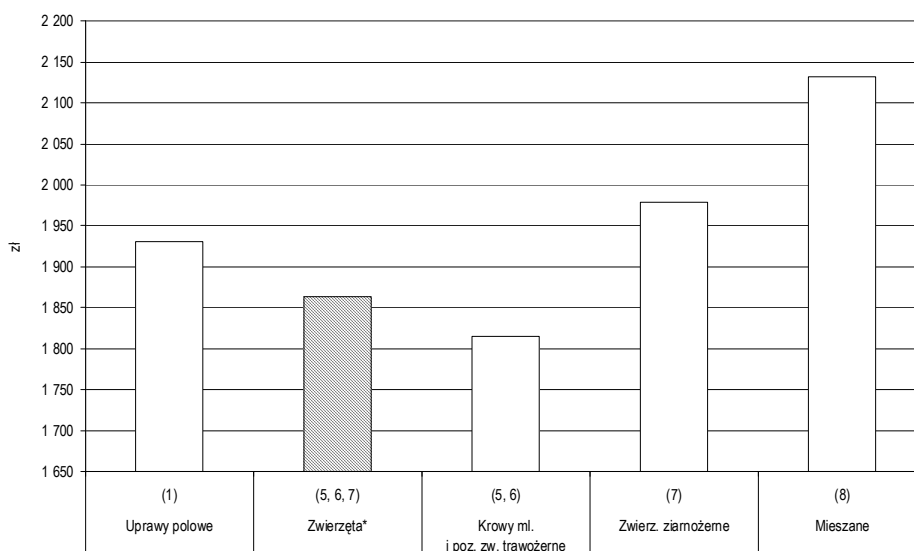
Dopłaty do działalności operacyjnej gospodarstw z osobowością prawną w 2010 r. były bardzo wysokie i miały istotny wpływ na osiągnięte wyniki ekonomiczne przez wszystkie analizowane typy gospodarstw. W gospodarstwach typu krowy mleczne i inne zwierzęta trawożerne były one ponad 5-krotnie wyższe od wartości osiągniętego dochodu z gospodarstwa rolnego. W gospodarstwach typu uprawy polowe stosunek dopłat do działalności operacyjnej do osiągniętego dochodu z gospodarstwa wynosi jak 1:1 (patrz: Wykres 24). Zatem, żaden z typów rolniczych analizowanych gospodarstw z osobowością prawną nie osiągnąłby dodatniej wartości dochodu netto z gospodarstwa bez wsparcia z pozarynkowych źródeł.

Wykres 24 Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu netto gospodarstwa rolnego według typów rolniczych

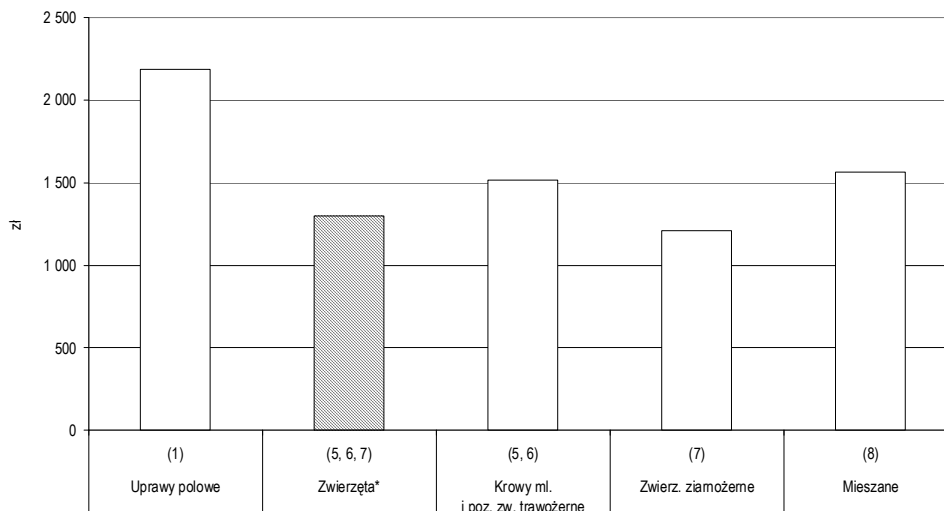
Wartość dodana netto w przeliczeniu na 1 ha powierzchni użytków rolnych zawierała się w granicach od 1 815 zł w gospodarstwach z specjalizacją krowy mleczne i inne zwierzęta trawożerne do 2 132 zł w gospodarstwach z mieszanym typem produkcji. Interesujące jest to, że gospodarstwa z chowem krów mlecznych i innymi zwierzętami trawożernymi osiągnęły najgorsze wyniki zarówno w przeliczeniu wartości dodanej netto na 1 ha jak i na jednostkę AWU (porównaj: Wykres 25 i Wykres 23).

Wykres 25 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych

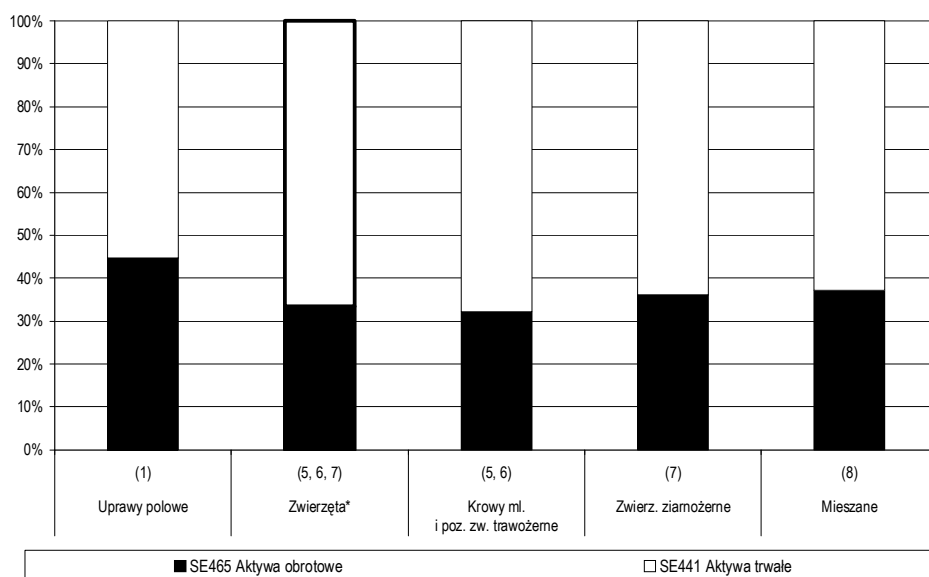
Spośród gospodarstw z osobowością prawną najbardziej dochodowe (w odniesieniu do ziemi) w 2010 r. okazały się gospodarstwa z produkcją polową, w których wartość dochodu przeliczona na 1 ha użytków rolnych wynosiła (2 189 zł) i prawie dwukrotnie przewyższyła dochód na jednostkę ziemi użytkowanej w najłabszym pod tym względem typie gospodarstw z chowem zwierząt ziarnożernych (1 207 zł) (patrz: Wykres 26).

Wykres 26 Dochód netto na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych

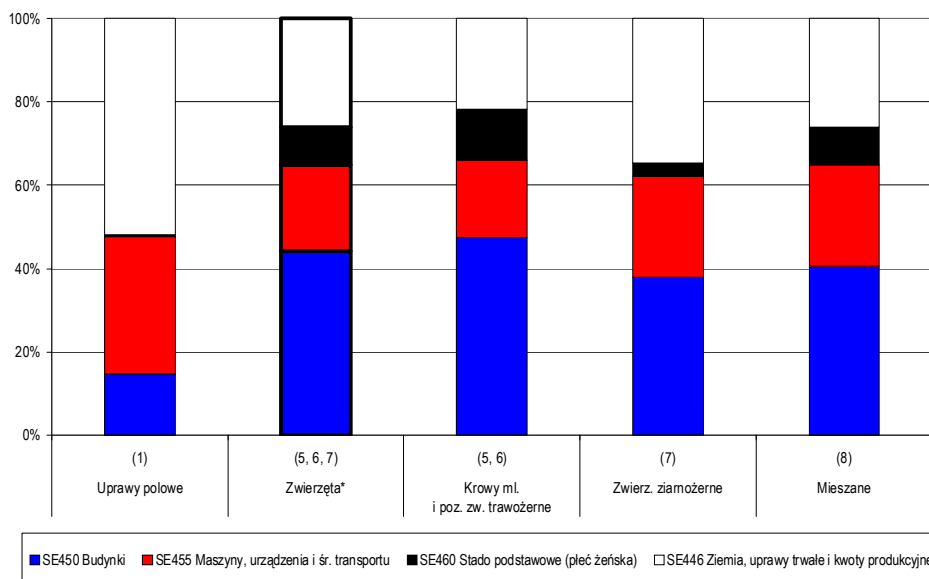
Gospodarstwa z osobowością prawną charakteryzowały się stosunkowo korzystną strukturą aktywów. Środki trwałe dominowały wprawdzie w strukturze aktywów (patrz: Wykres 27) jednak ich udział był znacznie mniejszy niż w gospodarstwach indywidualnych. Wiązało się to ze znacznym udziałem majątku dzierżawionego w tych gospodarstwach. Struktura majątku powinna więc korzystnie wpływać na efektywność gospodarowania, ponieważ w strukturze środków trwałych w gospodarstwach z osobowością prawną mniej jest środków finansowych zmniejszających tempo ich krążenia.

Wykres 27 Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych z osobowością prawną według typów rolniczych

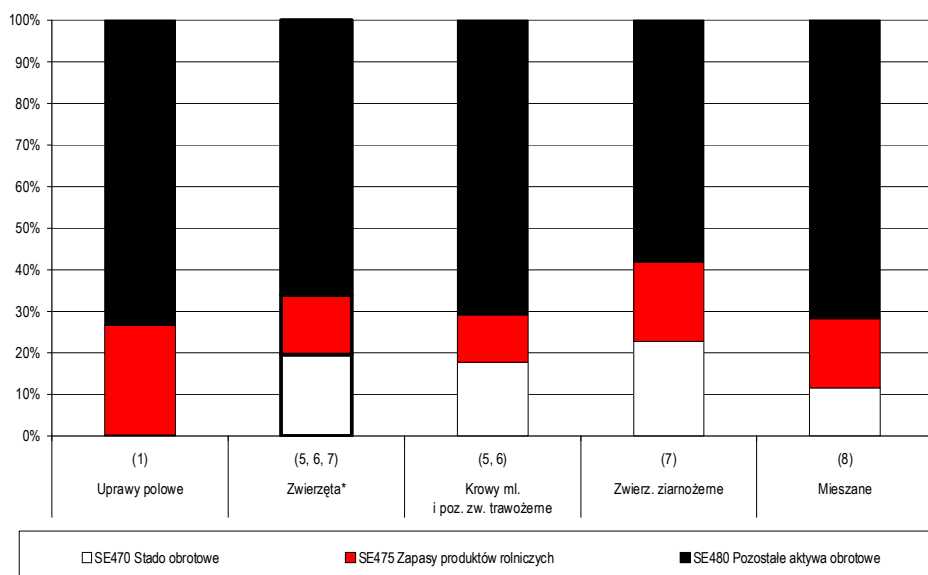
Struktura środków trwałych w gospodarstwach z osobowością prawną w 2010 r. była zgodna z charakterem prowadzonej produkcji (patrz: Wykres 28). Gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach polowych (adekwatnie do prowadzonej produkcji), charakteryzowały się największym udziałem wartości ziemi (ponad 50%) w strukturze środków trwałych i niewielkim niespełna 15% udziałem budynków. W pozostałych grupach gospodarstw, największą pozycję w strukturze aktywów trwałych stanowiła wartość budynków. Z punktu widzenia struktury środków trwałych interesującą grupą są gospodarstwa z chowem zwierząt ziarnożernych. Gospodarstwa te mają znacząco mniejszy udział zwierząt stada podstawowego niż gospodarstwa ukierunkowane na chów krów mlecznych i innych zwierząt trawożernych oraz gospodarstwa z mieszanym typem produkcji. Należy jednak zwrócić uwagę, że do stada podstawowego zaliczane są tylko zwierzęta płci żeńskiej przeznaczone do hodowli, natomiast w gospodarstwach typu zwierzęta ziarnożerne przeważają fermy drobiu i tuczarnie trzody chlewnej. Zaskakuje natomiast fakt, że w 2010 r. w gospodarstwach nastawionych na chów zwierząt ziarnożernych znaczącą pozycję w strukturze środków trwałych stanowiła wartość ziemi użytkowanej rolniczo.

Wykres 28   **Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych z osobowością prawną według typów rolniczych**

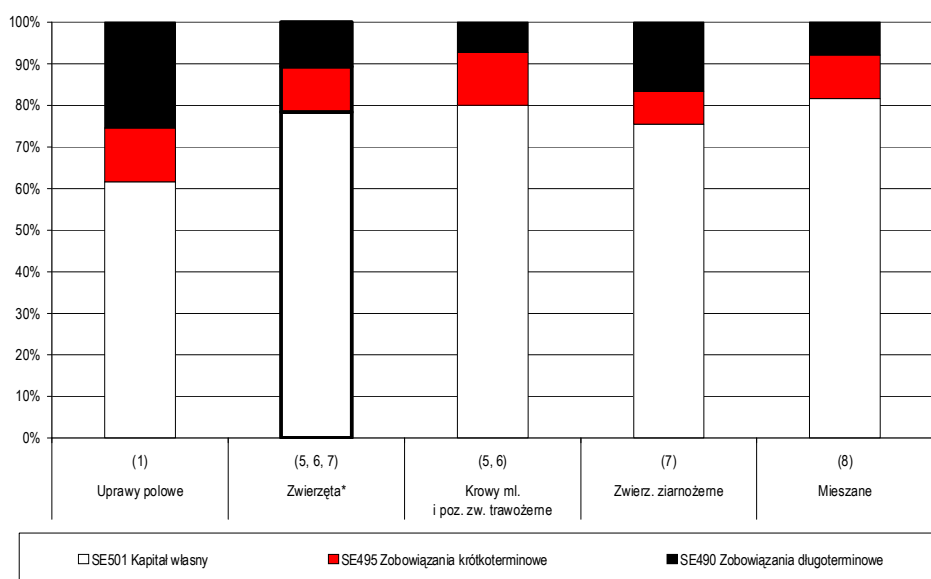
W strukturze środków obrotowych gospodarstw z osobowością prawną największy udział miały pozostałe aktywa, na które składały się między innymi: wartość upraw na pniu (wycenione oziminy w polu), należności za sprzedane płody rolne i środki finansowe w kasie gospodarstwa i na bieżącym rachunku bankowym (kwota niezbędna do bieżącego funkcjonowania gospodarstwa rolnego). Aktywa pozostałe stanowiące ok. 70% wartości środków obrotowych były na podobnym poziomie we wszystkich analizowanych grupach gospodarstw, poza gospodarstwami z chowem zwierząt ziarnożernych, w których stanowiły one 58% aktywów obrotowych (patrz: Wykres 29). W zależności od charakteru prowadzonej produkcji gospodarstwa różniły się między sobą posiadanymi zapasami. Gospodarstwa nastawione na uprawy polowe miały znacząco wyższą wartość zapasów produktów rolniczych, ale wartość zwierząt będąca w ich posiadaniu miała marginalne znaczenie.

Wykres 29   **Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych z osobowością prawną według typów rolniczych**

Gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach polowych w największym stopniu wspomagane były kapitałem obcym (patrz: Wykres 30). W gospodarstwach tych w ok. 38% źródłem finansowania majątku były obce środki finansowe, podczas gdy w grupie gospodarstw z mieszaną produkcją tylko w ok. 18%. Natomiast struktura samych zobowiązań była najkorzystniejsza w gospodarstwach nastawionych na chów zwierząt ziarnożernych, ponieważ gospodarstwa te w większym stopniu korzystały z kredytów długookresowych (68% całości zobowiązań) najczęściej zaciąganych na realizację inwestycji, od mniej korzystnych, ze względu na wysokie odsetki i krótki okres spłaty, kredytów krótkookresowych zaciąganych na dofinansowanie działalności operacyjnej.

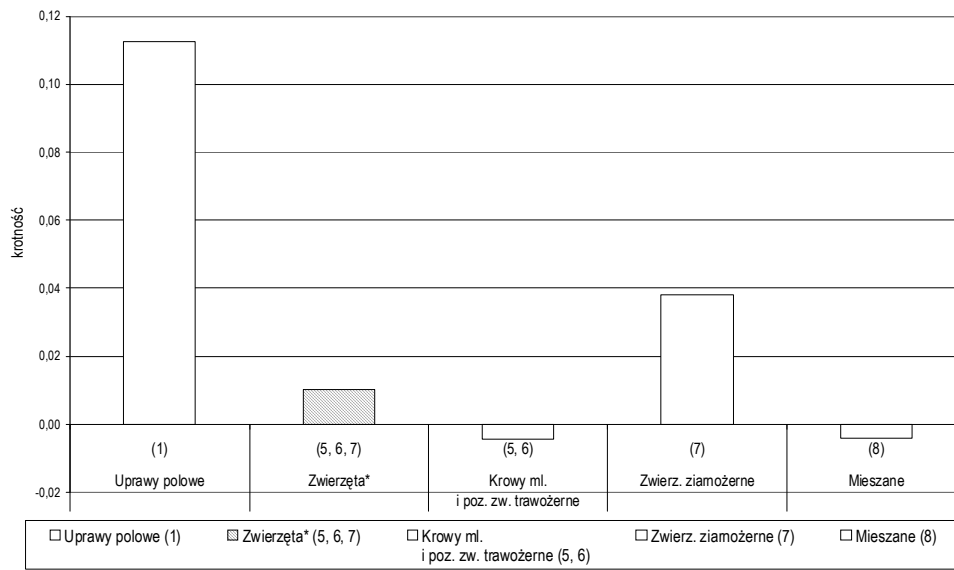
Wykres 30   **Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych z osobowością prawną według typów rolniczych**

Wykres 31 informuje o efektywności środków skoncentrowanych w składnikach majątkowych gospodarstw z osobowością prawną. Jak wynika z tego wykresu najwyższą efektywnością w 2010 r. wyróżniły się gospodarstwa z uprawami polowymi. Tylko te gospodarstwa i w mniejszym stopniu gospodarstwa nastawione na chów zwierząt ziarnożernych mogły uzyskać zwrot środków ulokowanych w majątku gospodarstwa. W pozostałych dwóch grupach gospodarstw, saldo przepływu środków pieniężnych (2) było ujemne co oznacza, że ulokowane w tych gospodarstwach środki w aktywach trwałych nie były wystarczające na sfinansowanie działalności operacyjnej, inwestycyjnej i obsługi zadłużenia.

Wykres 31 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych

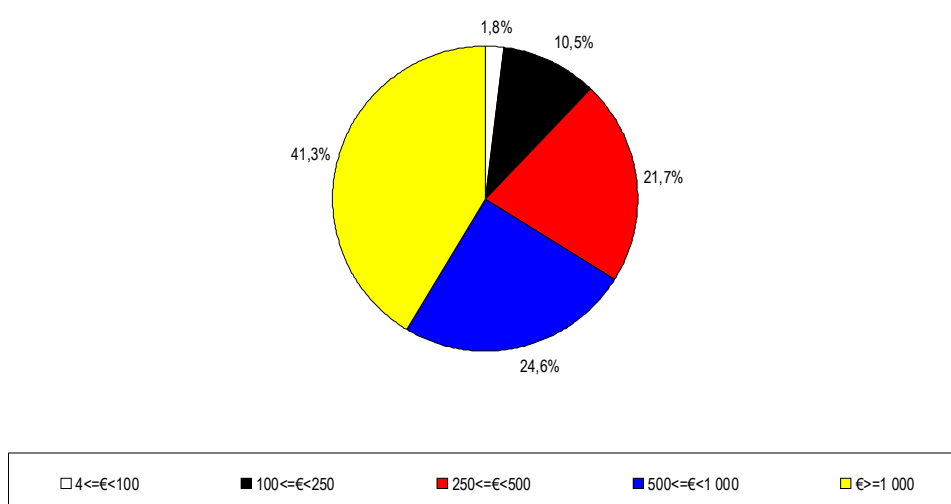
3.2. Wyniki standardowe według klas wielkości ekonomicznej

W zbiorze 187 gospodarstw pogrupowanych według następujących klas wielkości ekonomicznej: od 4 do 100 tys. euro SO, od 100 do 250 tys. euro SO, od 250 do 500 tys. euro SO, od 500 do 1 000 tys. euro SO, powyżej 1 000 tys. euro SO najliczniejszą grupę stanowiły gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 250 do 500 tys. euro SO (54 gospodarstwa z osobowością prawną). W klasie gospodarstw o wielkości ekonomicznej od 100 do 250 tys. euro SO znalazło się 41 gospodarstw, od 500 do 1 000 tys. euro SO – 40 gospodarstw, powyżej 1 000 tys. euro SO – 32 gospodarstwa. Najmniejsza pod względem liczby gospodarstw była grupa o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO, gdzie sklasyfikowano 20 gospodarstw z osobowością prawną.

3.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej

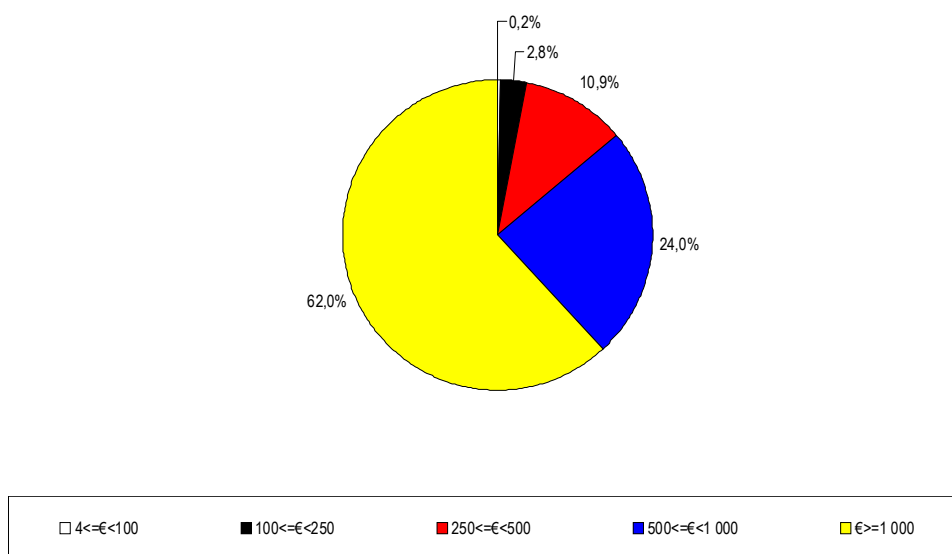
Gospodarstwa o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO zajmowały ponad 40% całego arealu ziemi znajdującego się w użytkowaniu gospodarstw z analizowanej próby. Zasoby ziemi użytkowanej w gospodarstwach od 250 do 500 tys. euro SO oraz od 500 do 1 000 tys. euro SO były zbliżone i stanowiły odpowiednio 21,7% do 24,6%. Gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO prowadziły swoją działalność na powierzchni stanowiącej zaledwie 1,8% całości użytków rolnych (patrz: Wykres 32).

Wykres 32 Zasoby ziemi w próbie gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej

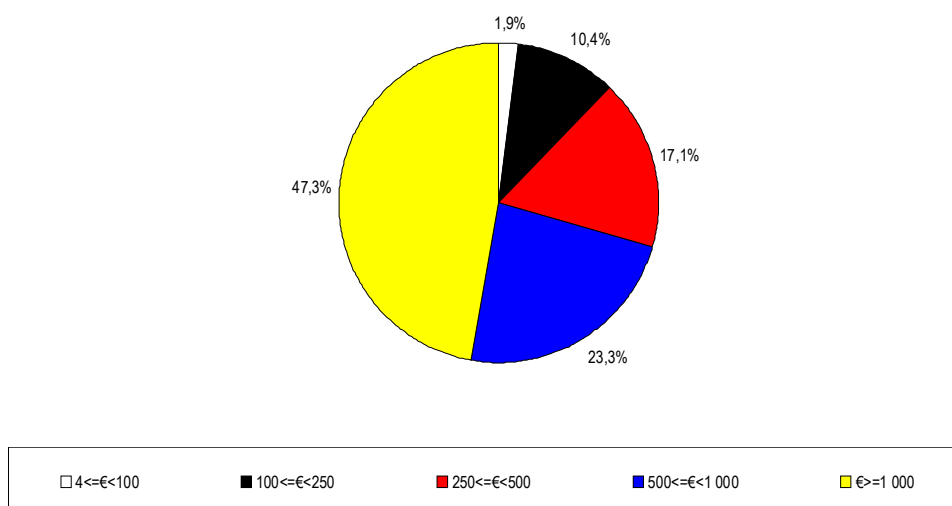
Rozkład pogłowia zwierząt, wyrażony w jednostkach przeliczeniowych LU, wskazuje na zdecydowaną przewagę gospodarstw o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO, w których skoncentrowane było 62% pogłowia. W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO znajdowało się zaledwie 0,2% pogłowia zwierząt (patrz: Wykres 33).

Wykres 33 Pogłowia zwierząt w próbie gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)

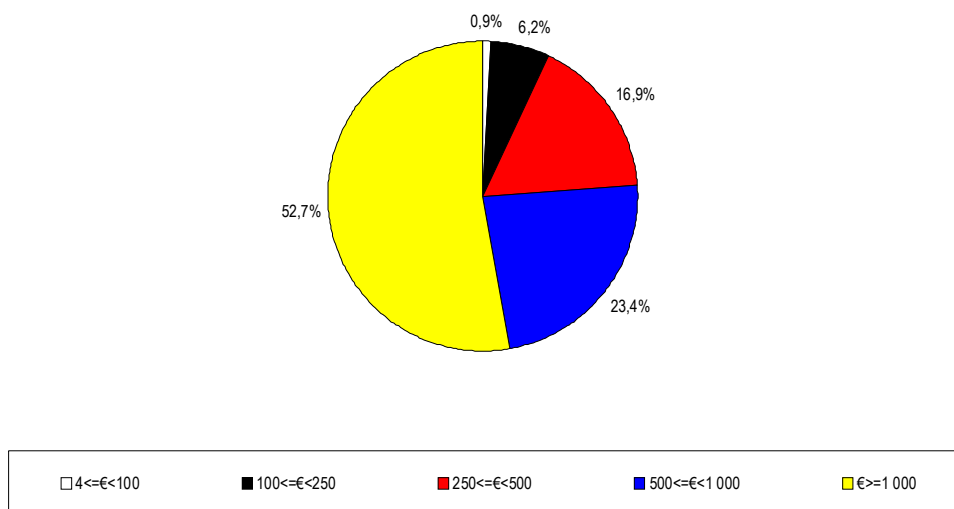
W 2010 roku zatrudnienie w gospodarstwach z osobowością prawną było proporcjonalne do wielkości ekonomicznej tych gospodarstw (patrz: Wykres 34).

Wykres 34 Nakłady pracy w próbie gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU)

Gospodarstwa o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO wytworzyły ponad połowę wartości standardowej produkcji badanej próby, podczas gdy gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO wytworzyły zaledwie 1% tej wartości. W 2010 roku wartość standardowej produkcji w poszczególnych grupach gospodarstw była adekwatna do zatrudnienia (patrz: Wykres 34, Wykres 35).

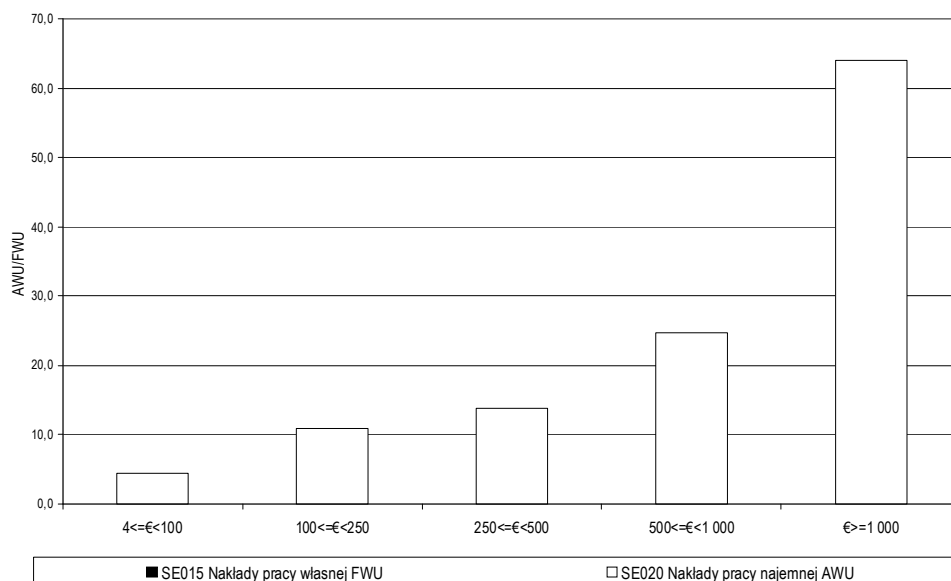
Wykres 35   **Wartość standardowej produkcji w próbie gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej**

3.2.2. Wyniki działalności gospodarstw z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej

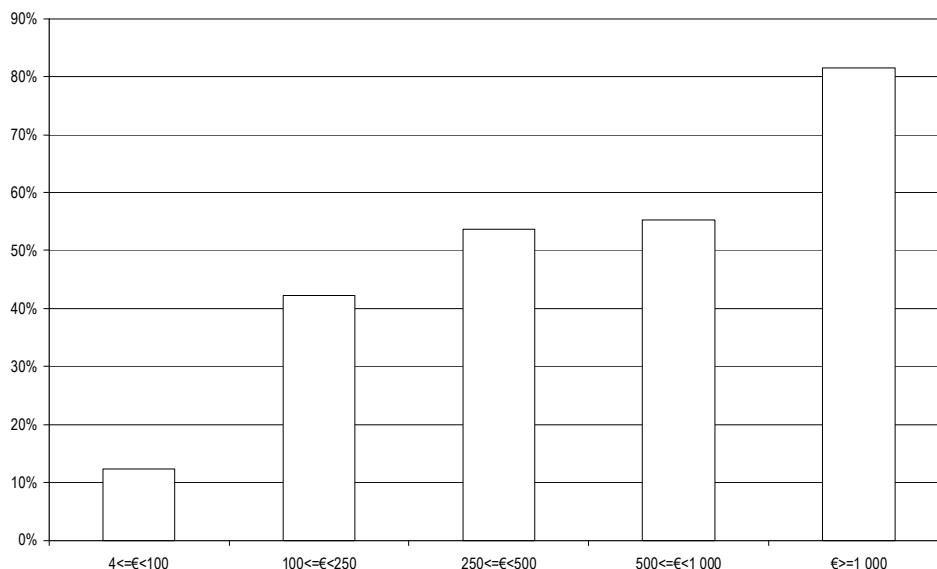
Wielkość nakładów pracy wzrastała wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. W gospodarstwach największych o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO nakłady pracy wynosiły 64 AWU na gospodarstwo i były ponad 14-krotnie wyższe niż w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO. Ze względu na status gospodarstw z osobowością prawną, nie ponosiły one nakładów pracy własnej (patrz: Wykres 36).

Wykres 36 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej

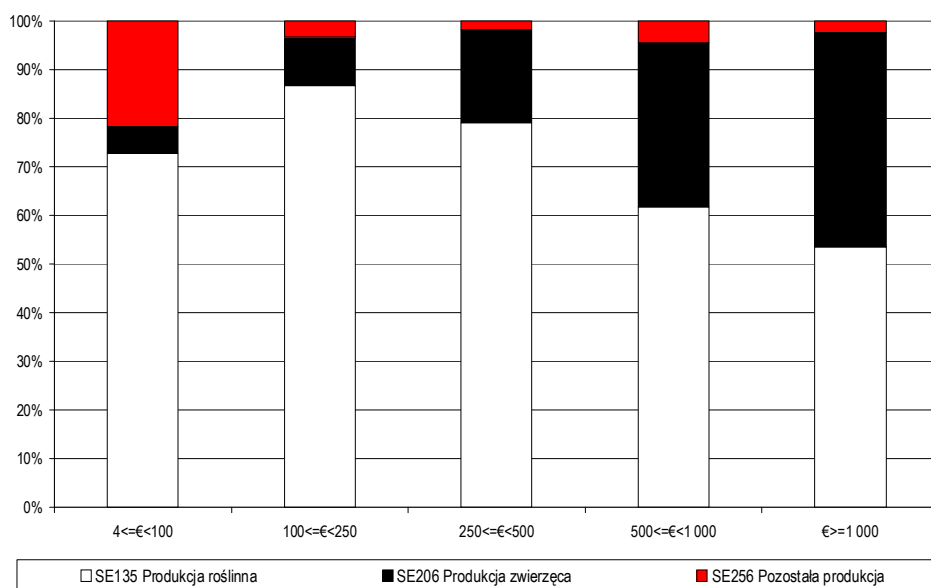
Cechą charakterystyczną gospodarstw z osobowością prawną jest to, że dodzierżawiają większą część użytków rolnych na których prowadzą produkcję roślinną. Najwyższy udział dodzierżawionych użytków rolnych odnotowano w grupie gospodarstw o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO. Gospodarstwa te dodzierżawiały ponad 81% UR. W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 250 do 500 tys. SO oraz od 500 do 1 000 tys. euro SO proporcje ziemi dodzierżawionej do własnej kształtowały się na podobnym poziomie. W badanej zbiorowości najmniej ziemi dodzierżawionej w strukturze użytkowanej ziemi miały gospodarstwa o najmniejszej sile ekonomicznej (ok. 10%). (patrz: Wykres 37).

Wykres 37 Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej

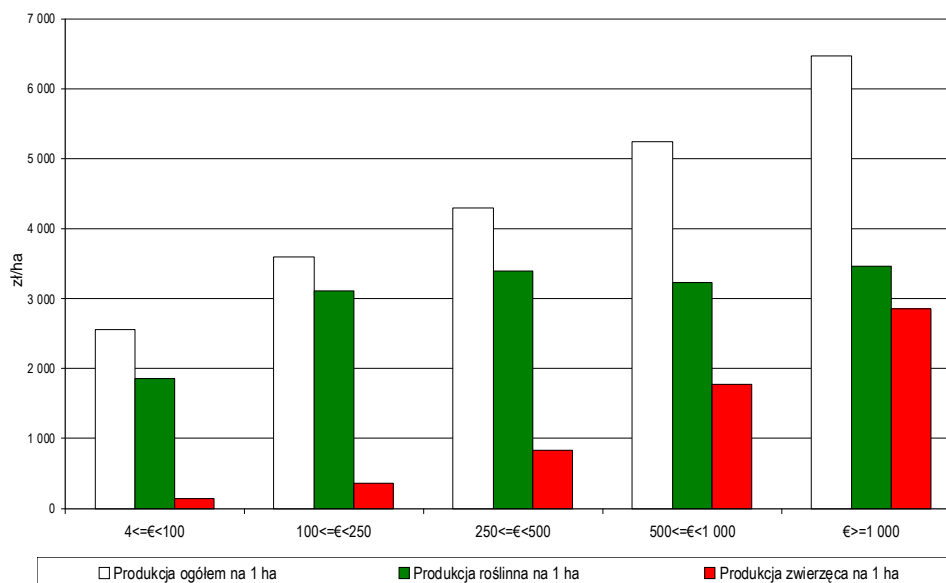
W strukturze produkcji we wszystkich analizowanych grupach gospodarstw zdecydowanie przeważała produkcja roślinna. W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO znaczną część produkcji stanowiła też produkcja zwierzęca (44%). W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 100 do 250 tys. euro SO udział produkcji zwierzęcej w produkcji ogółem był dwukrotnie niższy niż w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 250 do 500 tys. euro SO i wynosił odpowiednio: 10% i 19%. We wszystkich badanych grupach gospodarstw pozostała produkcja miała marginalne znaczenie w strukturze produkcji ogółem (patrz: Wykres 38).

Wykres 38   **Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

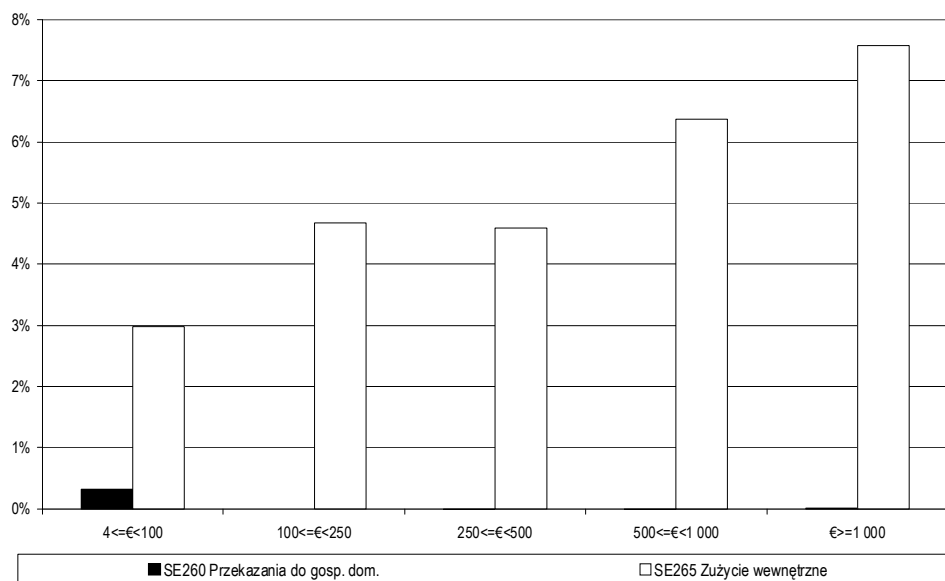
W 2010 roku produktywność ziemi mierzona wartością produkcji ogółem na 1 ha użytków rolnych (Wykres 39) wzrastała wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw. W przypadku produkcji roślinnej przeliczonej na 1 ha UR najlepsze wyniki osiągnęły gospodarstwa o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO (3 468 zł), zaś najgorsze gospodarstwa od 4 do 100 tys. euro SO (1 859 zł). Co ciekawe, różnice w produkcji roślinnej przeliczonej na 1 ha użytków rolnych we wszystkich grupach gospodarstw nie były tak istotne, jak różnice w poziomie produkcji zwierzęcej przeliczonej na 1 ha użytków rolnych. Wartość produkcji zwierzęcej na 1 ha w gospodarstwach największych (powyżej 1 000 tys. euro SO), kształtowała się na poziomie 2 853 zł i była około dwudziestokrotnie wyższa od wytworzonej przez gospodarstwa o wielkości ekonomicznej poniżej 100 tys. euro SO.

Wykres 39 Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej

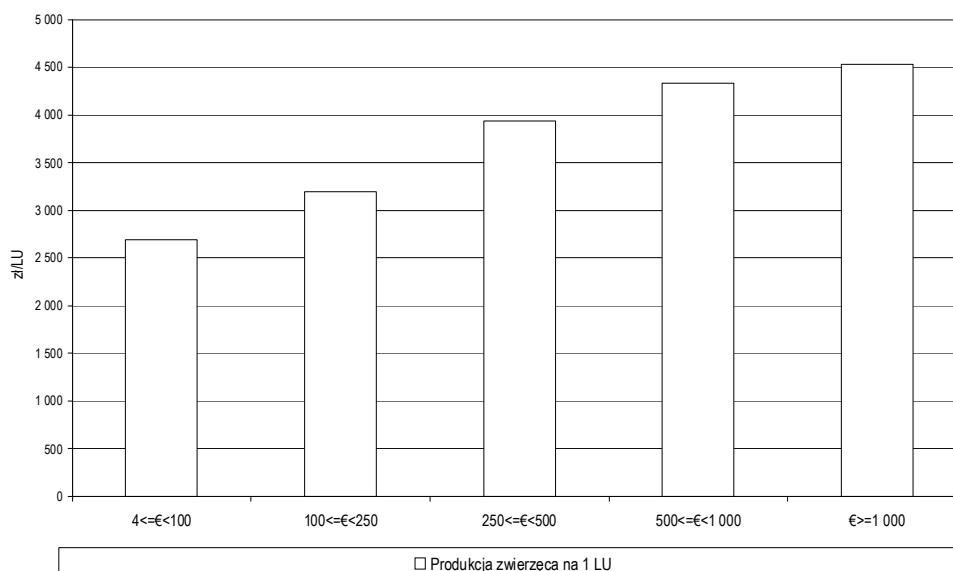
Tylko niewielka część wytworzonej produkcji ogółem w gospodarstwach z osobowością prawną, wchodziła ponownie do gospodarstwa jako produkty własne zużyte w procesie produkcyjnym. Na podobnym poziomie wykorzystywano własne produkty roślinne i zwierzęce w gospodarstwach od 100 do 250 tys. euro SO i od 250 do 500 tys. euro SO (ok. 4,6%). W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO zużycie to kształtowało się na poziomie 3%. W największym stopniu zużywano produkty własne na siew i paszę w gospodarstwach powyżej 1 000 tys. euro SO gdzie w obrocie wewnętrznym wykorzystano ok. 7,6% wytworzonej produkcji (patrz: Wykres 40). Należy jednak mieć na uwadze, że zgodnie z metodologią zbierania danych FADN, nie jest rejestrowane zużycie wewnętrzne roślin pastewnych. Ponadto w strukturze upraw gospodarstw z osobowością prawną dominowały buraki cukrowe w całości przeznaczone na sprzedaż oraz zboża, które tylko w niewielkim stopniu zużywane były w procesie działalności operacyjnej przedsiębiorstw. W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO odnotowano marginalny udział kategorii SE260 (przekazania do gospodarstwa domowego) w relacji do produkcji ogółem. Zgodnie z metodologią FADN w skład kategorii SE260 wchodzi także deputaty, czyli produkty przekazywane pracownikom jako świadczenia w naturze, stanowiące część ich wynagrodzenia. W gospodarstwach z osobowością prawną nie można bowiem mówić o przekazaniach do gospodarstwa domowego, ponieważ nie są to podmioty osób fizycznych.

Wykres 40   **Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw rosła również wartość produkcji zwierzęcej na 1 sztukę przeliczeniową zwierząt (LU). W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO produktywność zwierząt była najwyższa, zaś w gospodarstwach od 4 do 100 tys. euro SO najniższa, co można powiązać również z liczebnością pogłowia zwierząt w LU w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej (porównaj: Wykres 33, Wykres 41).

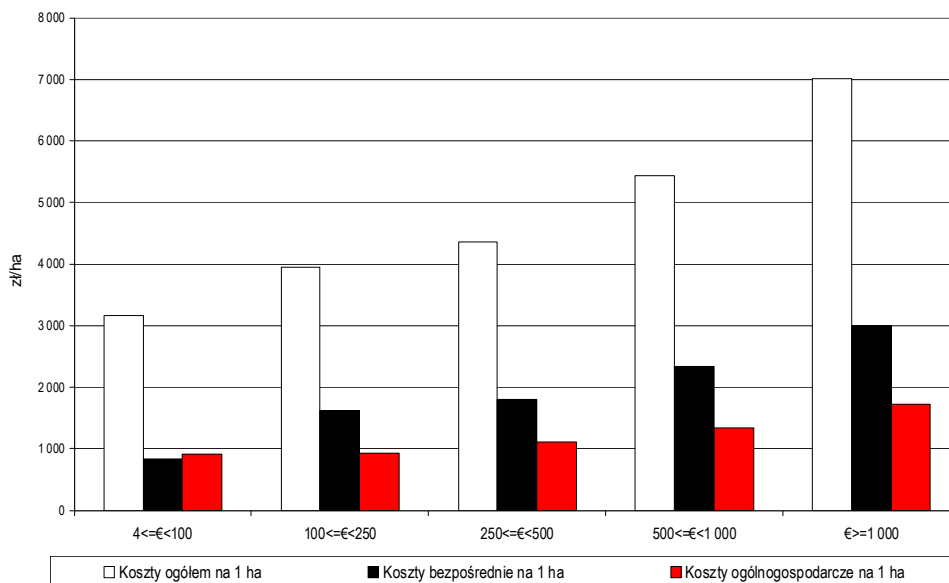
Wykres 41   **Produkcja zwierzęca na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej**

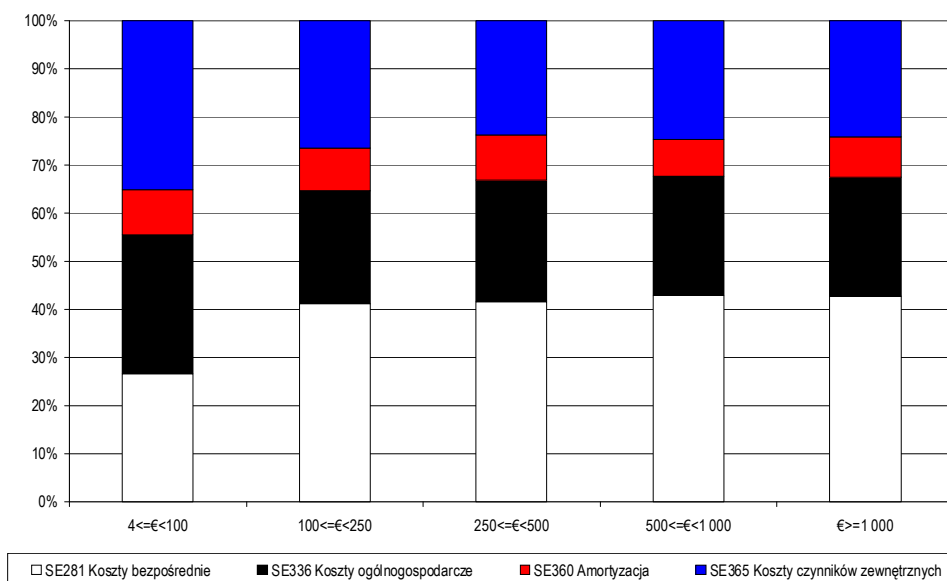
Intensywność produkcji we wszystkich omawianych grupach gospodarstw rozkładała się adekwatnie do produktywności (porównaj: Wykres 39, Wykres 42). Należy zauważyć, że koszty bezpośrednie produkcji rosty proporcjonalnie wraz z produktywnością tych gospodarstw. Podobnie kształtował się poziom kosztów ogólnogospodarczych, od 913 zł/ha UR w gospodarstwach o najmniejszej wielkości ekonomicznej do 1 728 zł/ha UR w gospodarstwach o największej wielkości ekonomicznej.

Wykres 42 Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej

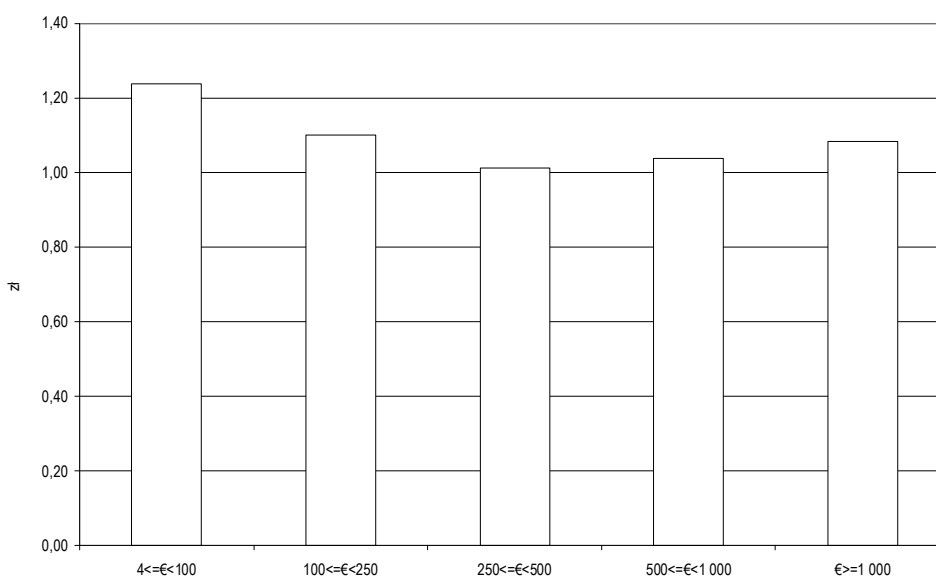
Poza gospodarstwami o wielkości ekonomicznej poniżej 100 tys. euro SO, struktura kosztów ogółem w omawianych grupach gospodarstw była podobna. Koszty bezpośrednie będące największą grupą stanowiły ok. 40% kosztów ogółem dla gospodarstw o wielkości ekonomicznej powyżej 100 tys. euro SO. W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO koszty te stanowiły zaledwie 27%. Koszty ogólnogospodarcze kształtowały się na poziomie od 24% (w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 100 do 250 tys. euro SO) do 29% (w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO). Koszty czynników zewnętrznych stanowiły 24% - 35% w zależności od badanej grupy gospodarstw. Najmniejszy udział w analizowanej strukturze kosztów miał koszt amortyzacji, stanowiący średnio 9% kosztów ogółem badanej próby przedsiębiorstw (patrz: Wykres 43).

Wykres 43   **Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

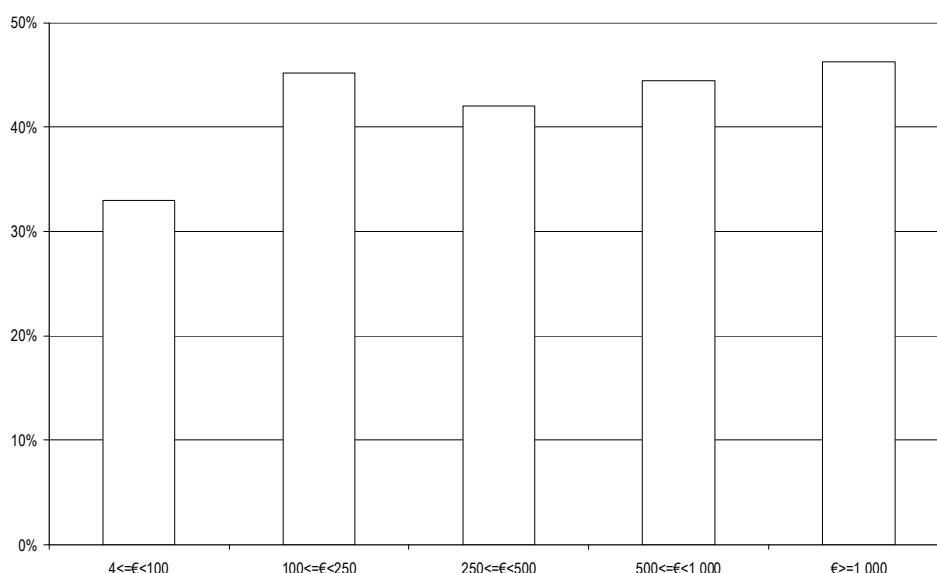
Efektywność produkcji mierzona stosunkiem poniesionych kosztów ogółem do wytworzonej produkcji ogółem była niska we wszystkich grupach badanych gospodarstw. Spośród badanej grupy, najbardziej efektywne okazały się gospodarstwa z grupy od 250 do 500 tys. euro SO. Jednak również w tych gospodarstwach wartość wytworzonej produkcji nie pokrywała w pełni poniesionych kosztów na jej wytworzenie. Najniższy poziom efektywności zaobserwowano w gospodarstwach z przedziału od 4 do 100 tys. euro SO, w których na wytworzenie 1 zł wartości produkcji poniesiono 1,24 zł kosztów. Ponadto uwagę zwracają gospodarstwa najsilniejsze pod względem wielkości ekonomicznej, które na wytworzenie 1 zł wartości produkcji poniosły 1,08 zł kosztów. Oznacza to, że były one mniej efektywne niż gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 250 do 1 000 tys. euro SO (patrz: Wykres 44).

Wykres 44   **Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

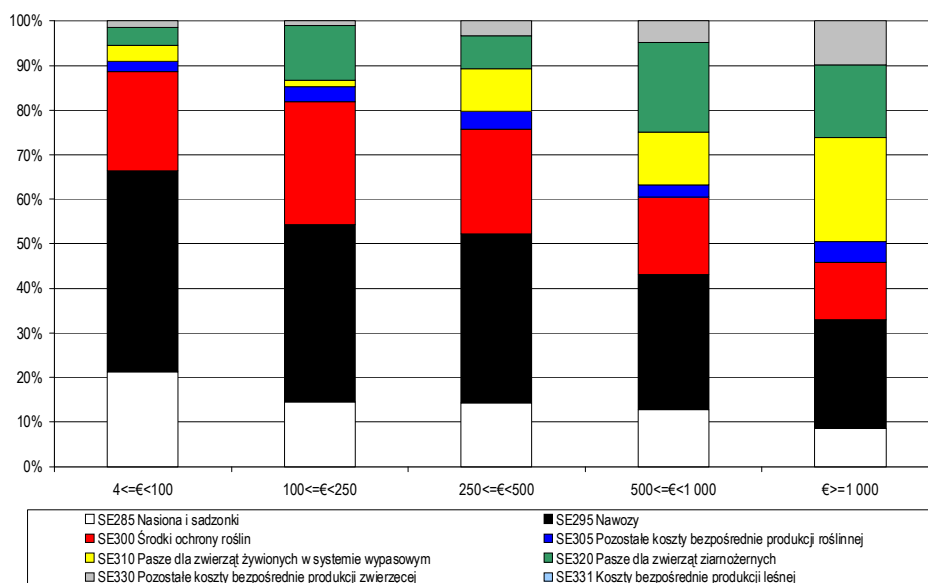
Udział kosztów bezpośrednich w wartości wytworzonej produkcji w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO był najwyższy i wynosił 46%. Najniższy zaś udział tych kosztów zanotowano w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO i wynosił ok. 33% (patrz: Wykres 45).

Wykres 45   **Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

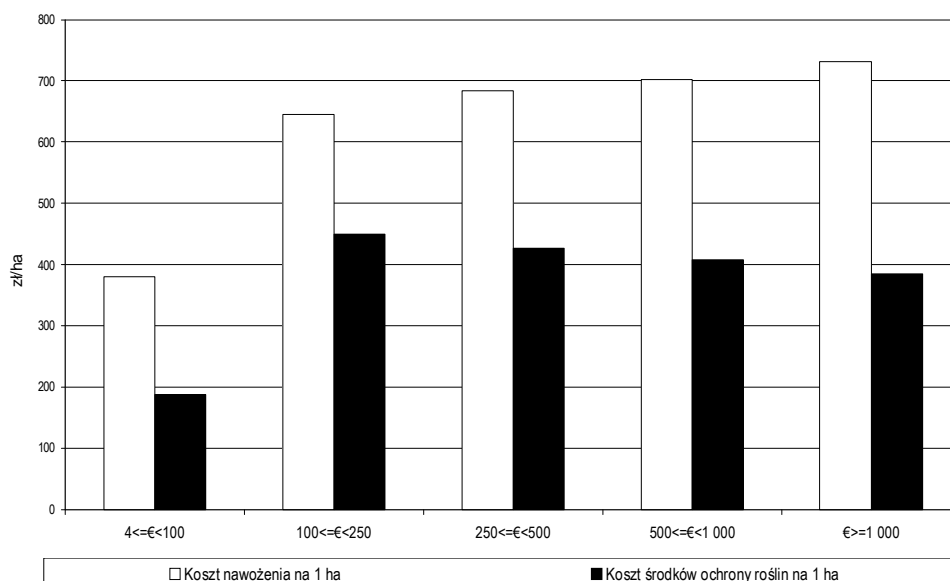
Ciekawych spostrzeżeń dostarcza analiza kosztów bezpośrednich w zależności od wielkości ekonomicznej badanych obiektów. W grupie gospodarstw o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO najważniejszą pozycją w kosztach bezpośrednich były koszty nawożenia, lecz najwyższy udział nawozów w strukturze kosztów bezpośrednich wystąpił w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO i wynosił 45%. Istotne różnice wystąpiły w strukturze kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej. W gospodarstwach bardzo dużych o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO najważniejszą pozycją kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej były koszty związane z chowem zwierząt trawożnych, które stanowiły 23% kosztów bezpośrednich ogółem (w pozostałych gospodarstwach od 1% do 12%). Natomiast najwyższe koszty bezpośrednie odnoszące się do zwierząt ziarnożernych wystąpiły w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 500 do 1 000 tys. euro SO (20%), podczas gdy w gospodarstwach od 4 do 100 tys. euro SO wyniosły 4%. W gospodarstwach z najwyższej klasy wielkości ekonomicznej (powyżej 1 000 tys. euro SO) udział kosztów pozostałych produkcji zwierzęcej w kosztach bezpośrednich produkcji, był dziesięciokrotnie wyższy niż w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 250 tys. euro SO (patrz: Wykres 46).

Wykres 46   **Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej**

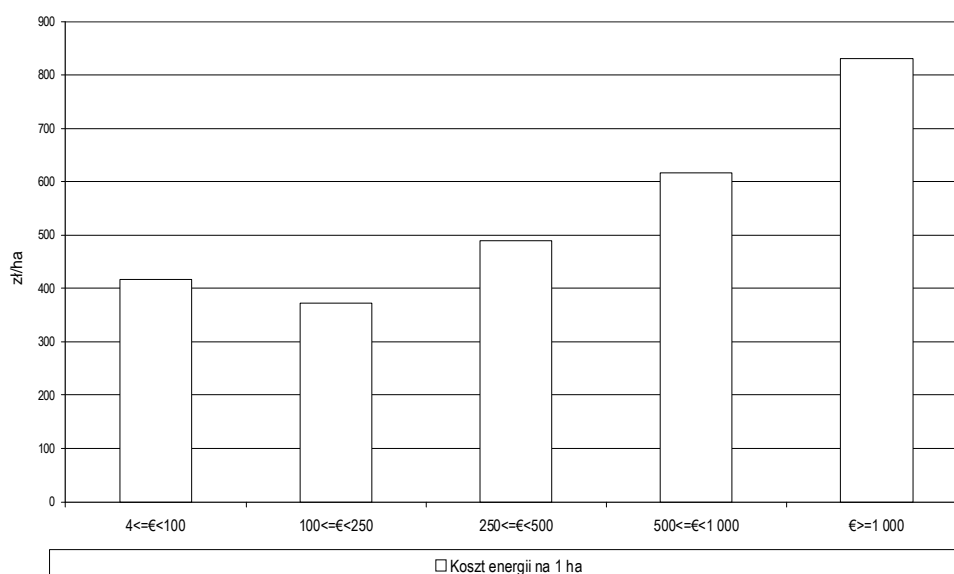
W 2010 r. gospodarstwa o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO poniosły koszty nawożenia wynoszące 731 zł na 1 ha użytków rolnych, które były o 351 zł/ha wyższe od najniższych kosztów poniesionych w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO. W gospodarstwach od 4 do 100 tys. euro SO koszty środków ochrony roślin były również na najniższym poziomie i wynosiły 188 zł/ha. Były one o 262 zł/ha niższe niż w gospodarstwach, które wykazały się najwyższymi kosztami środków ochrony roślin (patrz: Wykres 47).

Wykres 47   **Koszty nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej**

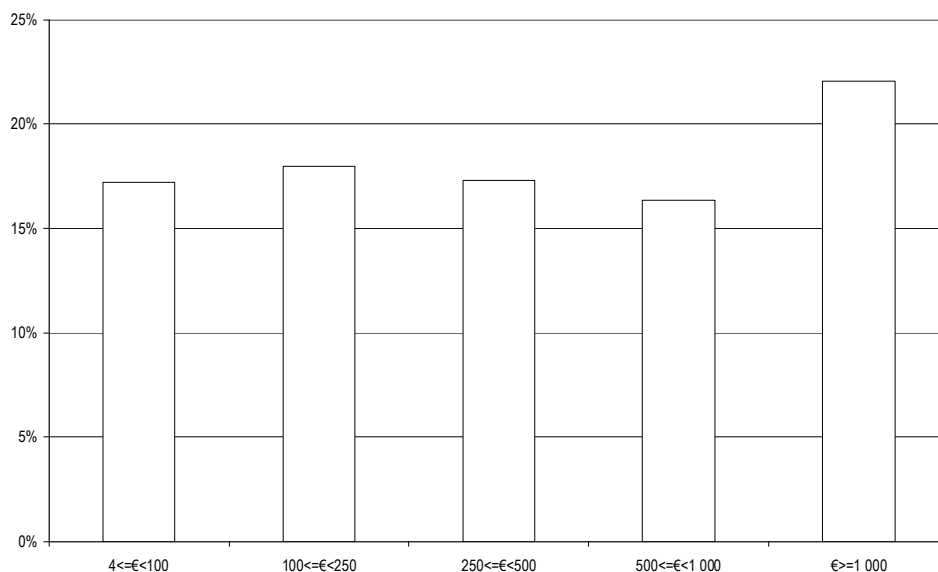
Energochłonność w gospodarstwach powyżej 100 tys. euro SO wzrastała wraz z wielkością ekonomiczną tych gospodarstw. Koszty paliw i energii wynosiły od 372 zł na 1 ha UR w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 100 do 250 tys. euro SO do 830 zł na 1 ha UR w gospodarstwach powyżej 1 000 tys. euro SO. Najwyższe koszty paliw i energii ponoszone były przez gospodarstwa o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO, co było konsekwencją intensywnej produkcji realizowanej w tych gospodarstwach (porównaj: Wykres 39, Wykres 42, Wykres 48).

Wykres 48 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej

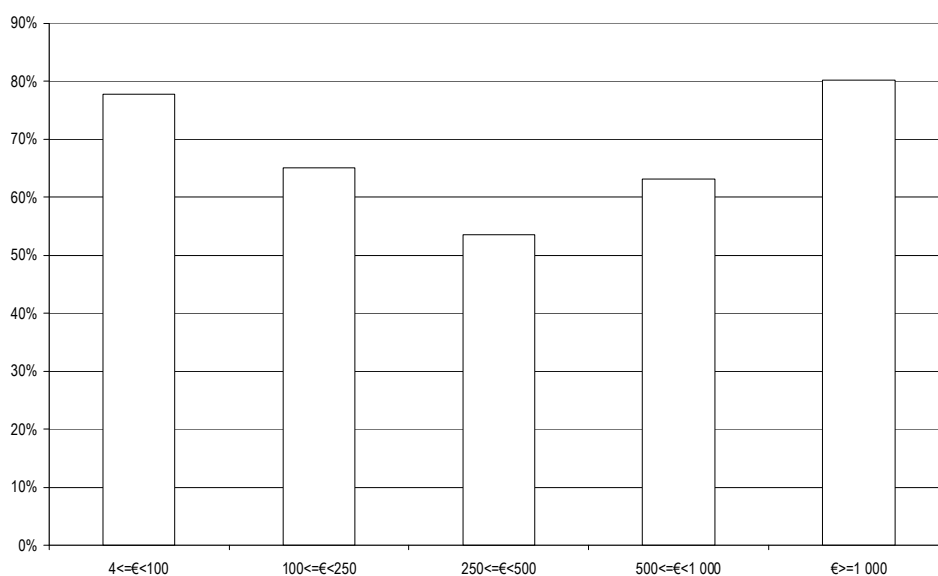
W grupie gospodarstw do 1 000 tys. euro SO relacje kosztu amortyzacji do wartości dodanej brutto były wyrównane i oscylowały w okolicach 17%. Od ogólnego schematu odbiegała jedynie grupa gospodarstw o największej sile ekonomicznej spośród badanej próby. W jednostkach tych koszt amortyzacji kształtował się średnio na poziomie 22% wartości dodanej brutto (patrz: Wykres 49).

Wykres 49   **Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej**

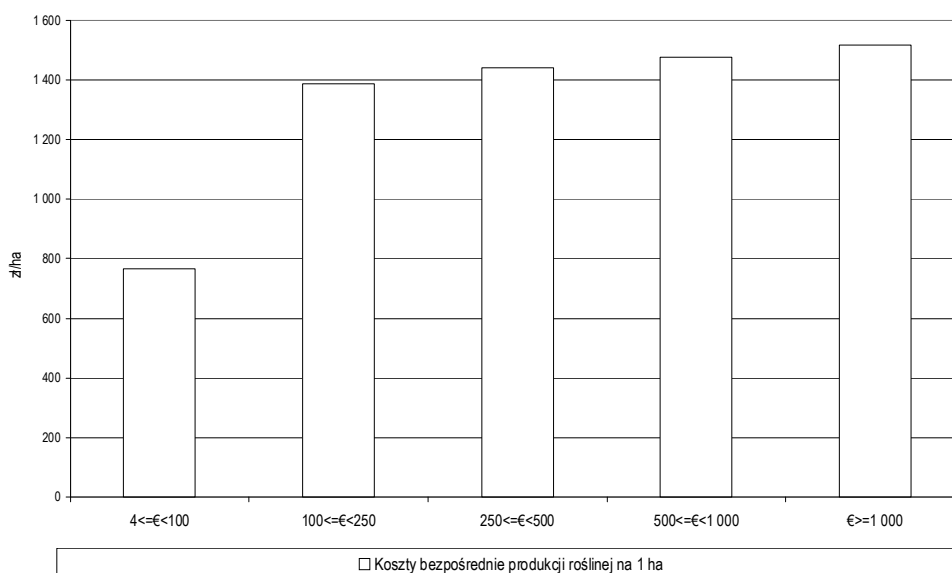
W 2010 roku gospodarstwa najsilniejsze ekonomicznie obciążone były najwyższymi kosztami czynników zewnętrznych zaangażowanych w proces produkcyjny. Miało na to wpływ kilka czynników. Po pierwsze, ta grupa gospodarstw cechowała się wysokim zatrudnieniem z czym związane są wysokie koszty opłaty pracy. Ponadto największe ekonomicznie gospodarstwa dodzierżawiały więcej ziemi niż pozostałe, co podnosiło koszty czynszów dzierżawnych. W istotnej mierze na znaczący udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto miało także zaangażowanie zewnętrznych źródeł finansowania majątku i ich obsługa (odsetki) (porównaj: Wykres 36, Wykres 37, Wykres 50).

Wykres 50   **Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej**

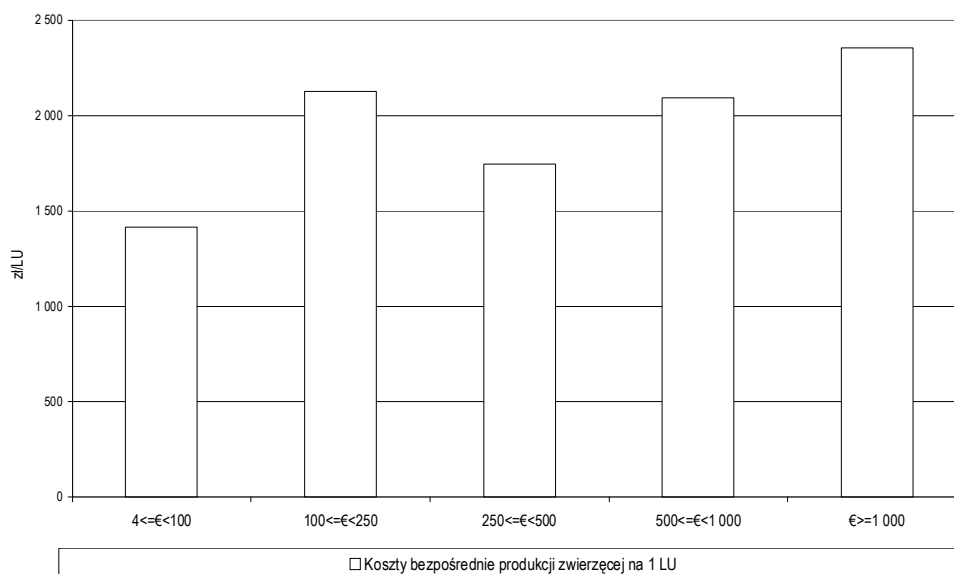
W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej powyżej 100 tys. euro SO wartość kosztów bezpośrednich na 1 ha kształtowała się na zbliżonym poziomie i wynosiła od 1 386 zł/ha do 1 516 zł/ha. W gospodarstwach najstarszych ekonomicznie wartość poniesionych kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej była a połowę niższa od poniesionych przez gospodarstwa o największej wielkości ekonomicznej (patrz: Wykres 51).

Wykres 51 Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej

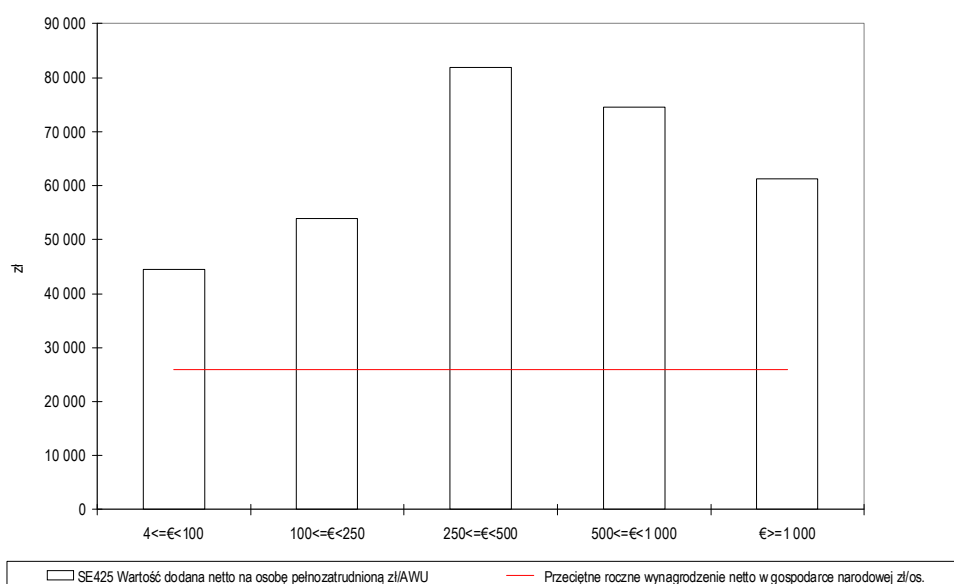
W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO wartość kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej na 1 LU była najwyższa i kształtowała się na poziomie 2 353 zł/LU. W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 100 do 250 tys. euro SO oraz od 500 do 1 000 tys. euro SO koszty te kształtowały się na podobnym poziomie i wynosiły odpowiednio: 2 128 zł/LU oraz 2 095 zł/LU. Najniższa kosztocłonność produkcji zwierzęcej wystąpiła w gospodarstwach od 4 do 100 tys. euro SO (1 417 zł/LU) (patrz: Wykres 52).

Wykres 52 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

Gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 250 do 500 tys. euro SO osiągnęły najwyższą wartość dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną (81 915 zł) w stosunku do pozostałych grup gospodarstw. Wszystkie gospodarstwa o wielkości ekonomicznej powyżej 100 tys. euro SO wypracowały wartość dodaną netto w przeliczeniu na AWU ponad dwukrotnie wyższą od średniego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej w 2010 r., zaś w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej poniżej 100 tys. euro SO wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną była o 72% wyższa niż wartość średniego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej w 2010 roku (patrz: Wykres 53).

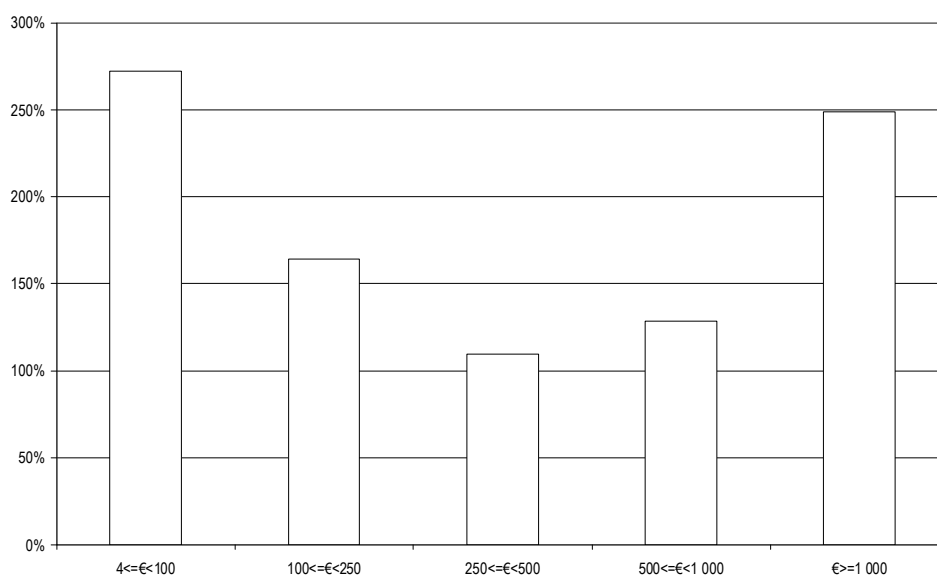
Wykres 53 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

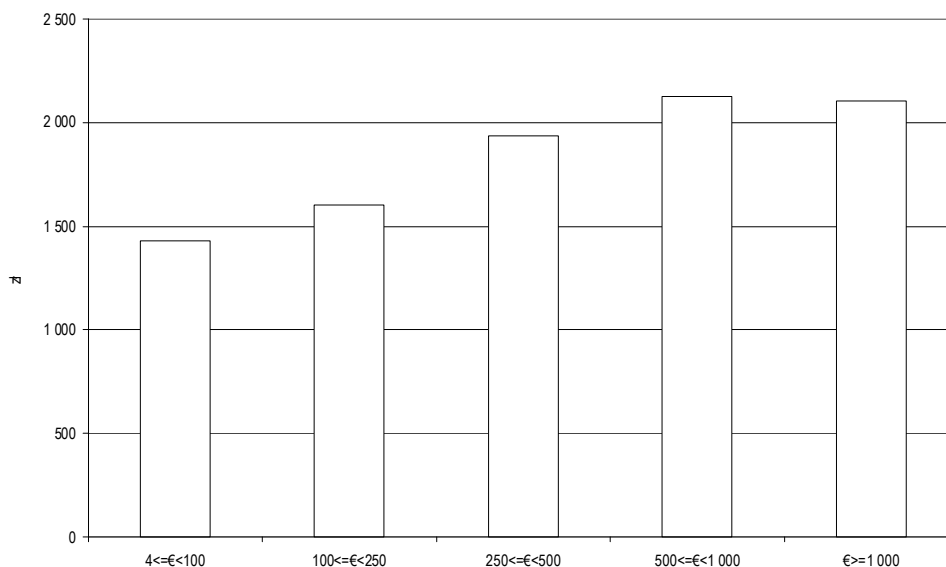
Jak wynika z wykresu gospodarstwa z osobowością prawną w dużej mierze korzystały z pozarynkowego źródła wspierania dochodów rolniczych, jakimi są dopłaty do działalności operacyjnej. W 2010 r. gospodarstwa te pozyskały kwoty dopłat do działalności operacyjnej znacznie przewyższające osiągnięte przez nie dochody netto z gospodarstwa rolnego (SE420). Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu była najwyższa w gospodarstwach od 4 do 100 tys. euro SO oraz w gospodarstwach powyżej 1 000 tys. euro SO i wynosiła odpowiednio: 272% oraz 249% dochodu gospodarstwa. W pozostałych gospodarstwach dopłaty te stanowiły od 110% do 164% osiągniętego dochodu. We wszystkich badanych grupach gospodarstw relacje te były niekorzystne, co oznacza, że bez dopłat gospodarstwa te odnotowałyby stratę (patrz: Wykres 54).

Wykres 54 Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu netto gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej

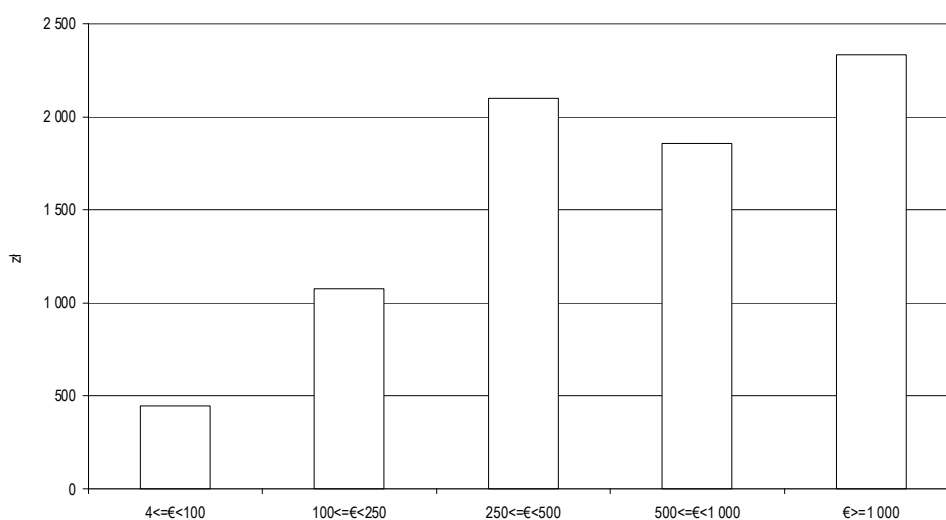
Najwyższą wartość dodaną netto w przeliczeniu na 1 ha UR wytworzyły gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 500 do 1 000 tys. euro SO (2 124 zł). Podobny poziom tego wskaźnika wystąpił w gospodarstwach najsilniejszych ekonomicznie (powyżej 1 000 tys. euro SO). Najślabiej pod tym względem wypadły gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO, w których wartość dodana netto w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych była o 696 zł niższa od wartości tej w gospodarstwach najmocniejszych ekonomicznie (patrz: Wykres 55).

Wykres 55 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

W 2010 roku najwyższą dochodowość ziemi osiągnęły gospodarstwa z grupy powyżej 1000 tys. euro SO. Wynosiła ona 2 330 zł na 1 ha UR i była ponad 5-krotnie wyższa od dochodowości gospodarstw najślabszych pod względem ekonomicznym (od 4 do 100 tys. euro SO). Niska dochodowość ziemi (448 zł na 1 ha UR) w gospodarstwach od 4 do 100 tys. euro SO wynikała między innymi z wysokich obciążeń czynnikami zewnętrznymi w tych gospodarstwach (porównaj: Wykres 50 i Wykres 56).

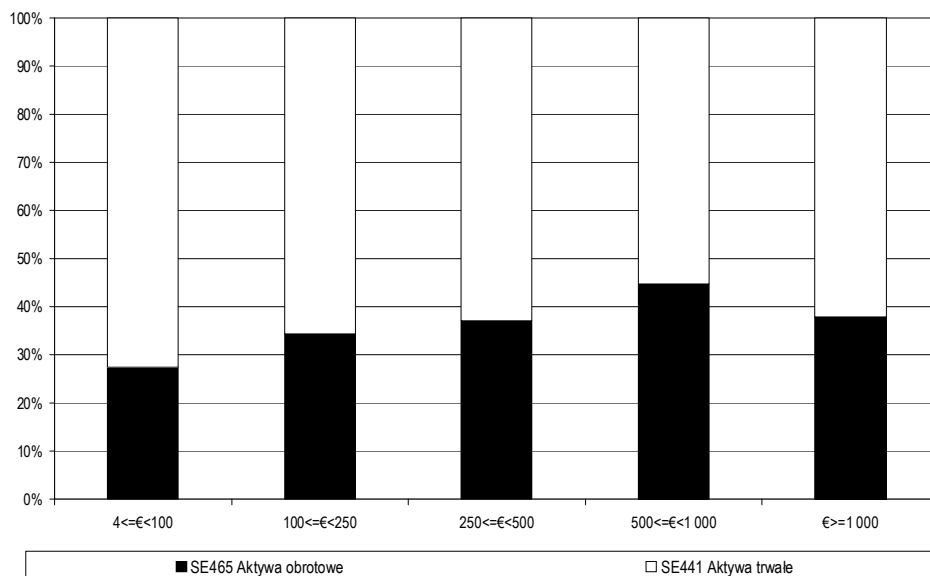
Wykres 56 Dochód netto na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Gospodarstwa z osobowością prawną charakteryzowała stosunkowo korzystna struktura aktywów. Pomimo, że udział środków trwałych dominował w strukturze majątku (patrz: Wykres 57) to udział środków obrotowych był znacznie wyższy niż w gospodarstwach indywidualnych. Najwyższy udział środków obrotowych zanotowano w gospodarstwach

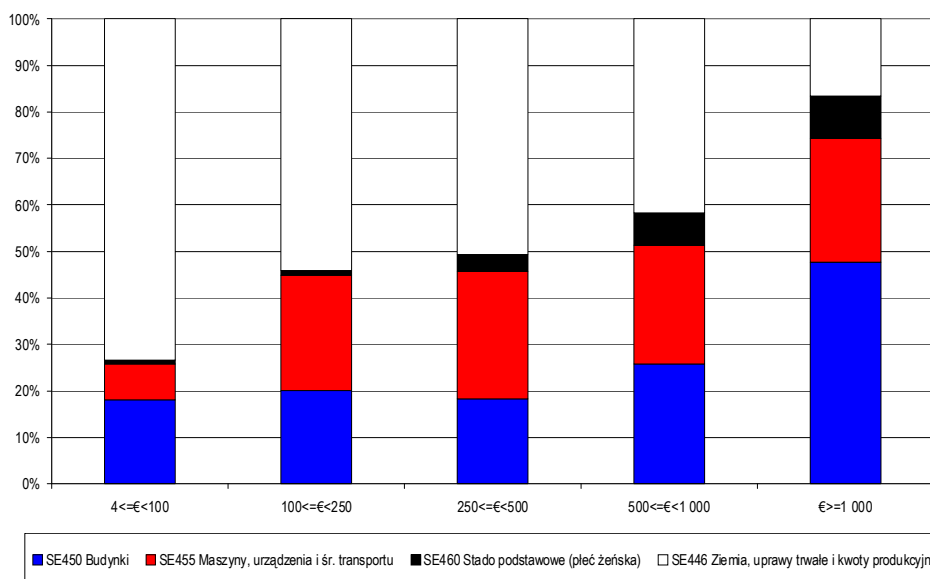
o wielkości ekonomicznej od 500 do 1 000 tys. euro SO, co między innymi przyczyniło się do wysokiej efektywności tych gospodarstw.

Wykres 57   **Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej**

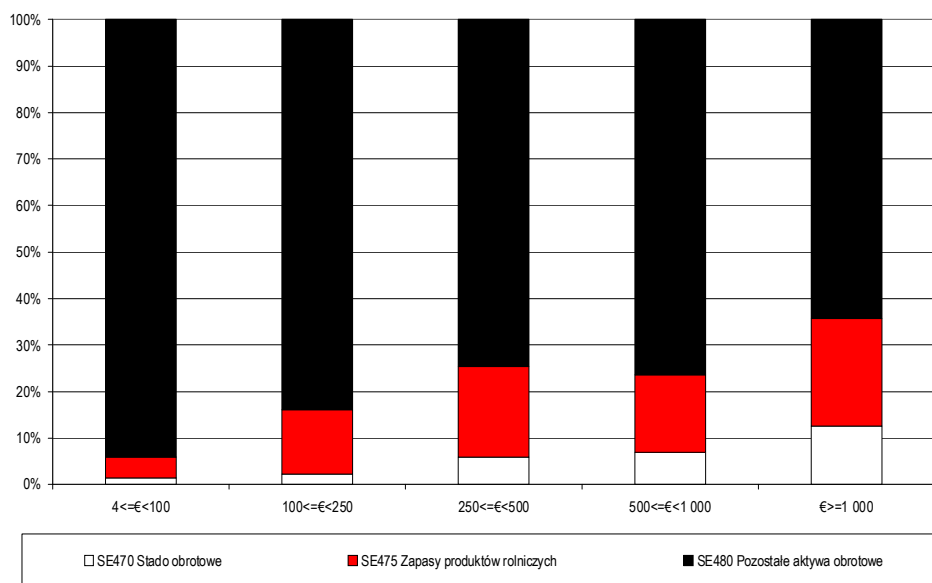
Porównując struktury środków trwałych we wszystkich omawianych grupach gospodarstw zauważa się przewagę wartości ziemi (73%) w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO. W gospodarstwach największych, relatywnie wysoki udział miały budynki (48% w strukturze środków trwałych), co związane było między innymi z posiadaniem inwentarzem żywym przez te gospodarstwa (porównaj: Wykres 33, Wykres 58). Ponadto wartość stada podstawowego w ogólnej wartości aktywów w tej grupie gospodarstw była wysoka i kształtowała się średnio na poziomie 9% (Wykres 41).

Wykres 58   **Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej**

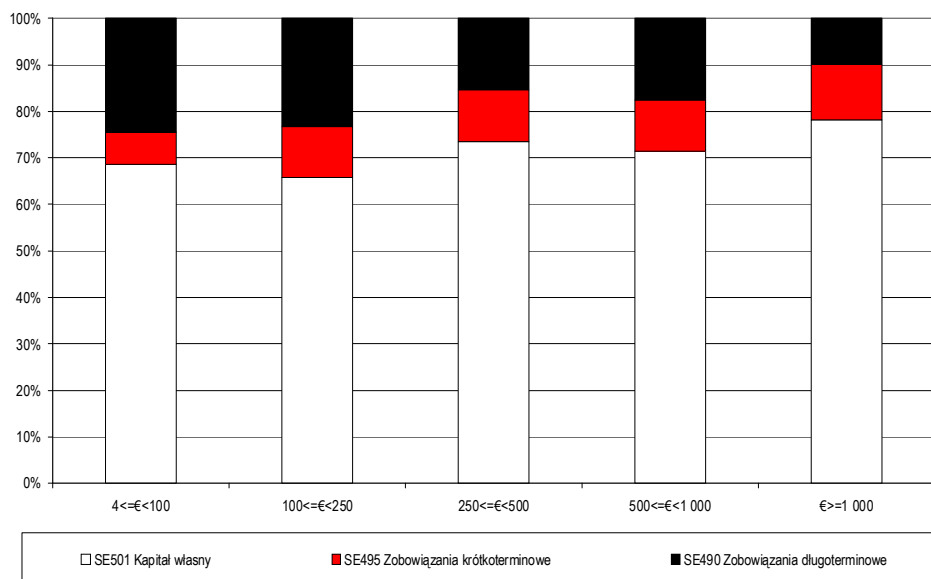
Interesujących spostrzeżeń dostarcza analiza struktury aktywów obrotowych w gospodarstwach osób prawnych. Najważniejszą pozycją aktywów były pozostałe aktywa obrotowe, na które składają się: wartość upraw na pniu, udziały gospodarstwa rolnego w jednostkach rolniczych, należności krótkoterminowe, gotówka w kasie i na rachunku bankowym (kwota niezbędna do bieżącego funkcjonowania gospodarstwa rolnego). W gospodarstwach największych (powyżej 1 000 tys. euro SO) pozostałe środki obrotowe stanowiły ok. 64%, zaś w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO - 94% ogółu środków obrotowych. Najwyższy udział zapasów w wartości środków obrotowych gospodarstw wystąpił w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO jak również w gospodarstwach od 250 do 500 tys. euro SO i wynosił odpowiednio: 23% i 20%. Najniższy udział stada obrotowego w strukturze aktywów obrotowych zaobserwowano w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO i był ponad ośmiokrotnie niższy, od tych aktywów w strukturze środków obrotowych gospodarstw o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO (patrz: Wykres 59).

Wykres 59   **Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej**

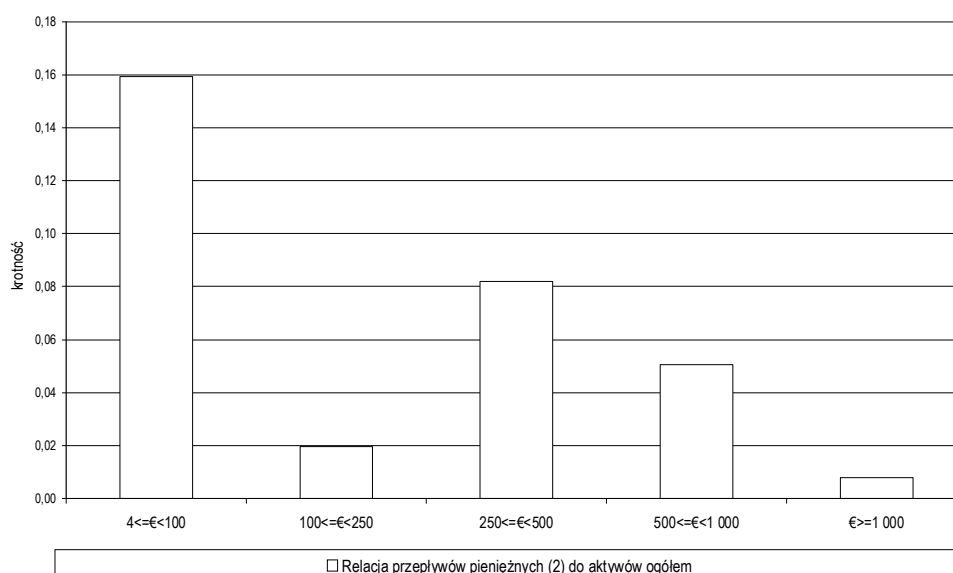
Udział kapitału własnego w pasywach gospodarstw osób prawnych wynosił od 66% w gospodarstwach od 100 do 250 tys. euro SO do 78% w gospodarstwach powyżej 1 000 tys. euro SO. Omawiane gospodarstwa różniły się również strukturą kredytów. W gospodarstwach powyżej 1 000 tys. euro SO kredyty krótkoterminowe i długoterminowe stanowiły odpowiednio: 12% i 10% w strukturze pasywów. Z pozycji funkcjonowania gospodarstwa korzystniejszą strukturę kredytów miały natomiast gospodarstwa od 4 do 100 tys. euro SO, które na bieżącą działalność zaciągnęły mniej kredytów krótkoterminowych (7% w strukturze pasywów), niż długoterminowych na działalność inwestycyjną (24% w strukturze pasywów) (patrz: Wykres 60).

Wykres 60   **Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych z osobowością prawną według klas wielkości ekonomicznej**

Zwrot ze środków ulokowanych w majątku gospodarstwa, mierzony wartością przepływów pieniężnych (2) w stosunku do aktywów ogółem (Wykres 61) jest bardzo zróżnicowany w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej. Najwyższą efektywność osiągnęły gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 4 do 100 tys. euro SO, zaś najniższą gospodarstwa najsilniejsze pod względem ekonomicznym, czyli o wielkości ekonomicznej powyżej 1 000 tys. euro SO.

Wykres 61   **Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

3.3. Wnioski

1. Analizowana grupa gospodarstw z osobowością prawną jest dość jednorodna: są to gospodarstwa bardzo duże pod względem ekonomicznym i obszarowym. W badaniach znalazło się tylko 187 obiektów, dlatego z uwagi na małą liczebność próby i jej nie reprezentatywność, analizowane wyniki nie mogą być odnoszone do całej zbiorowości tychże gospodarstw funkcjonujących w Polsce.
2. Po zastosowaniu współczynników standardowej produkcji (SO) 2004 okazało się, że najwięcej gospodarstw rolnych z osobowością prawną uczestniczących w Polskim FADN w 2010 roku zostało sklasyfikowanych w typie rolniczym uprawy polowe. Dzięki przeważającej względem innych typów rolniczych liczebności, zajmowały one ponad 40% całkowitej powierzchni użytków rolnych w próbie gospodarstw osób prawnych. Miały natomiast mniejsze znaczenie w generowaniu standardowej produkcji i w liczbie osób pełnozatrudnionych (po ok. 25% udziału).
3. Najwyższy udział dopłat w dochodzie netto zaobserwowano w gospodarstwach specjalizujących się w chowie krów mlecznych i innych zwierząt trawożernych (540%) oraz o wielkości ekonomicznej do 100 tys. euro SO (272%). Oznacza to, że bez pozarynkowych źródeł wsparcia dochodów rolniczych gospodarstwa te poniosłyby stratę. W analizowanym zbiorze gospodarstw w najmniejszym stopniu dochody rolnicze netto wspierane były przez dopłaty w typie rolniczym uprawy polowe (108%) oraz wielkości ekonomicznej od 250 do 500 tys. euro SO (110%). Jednakże, na co wskazują zaprezentowane dane, nawet w tych gospodarstwach brak dopłat do działalności operacyjnej spowodowałby stratę.
4. Przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej w 2010 roku wynosiło 25 864 zł/osobę. Wszystkie analizowane grupy gospodarstw osiągnęły średnio wartość dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną znacznie powyżej wynagrodzenia parytetowego. Ze względu na siłę ekonomiczną najlepsze wyniki wypracowały gospodarstwa z przedziału od 250 do 500 tys. euro SO (81 915 zł/AWU). Pod względem typów rolniczych odznaczały się gospodarstwa z typu rolniczego uprawy polowe (97 391 zł/AWU).
5. Najwyższą dochodowość 1 ha ziemi wypracowały gospodarstwa najsilniejsze ekonomicznie (powyżej 1 000 tys. euro SO). W 2010 r. w jednostkach tych wartość dochodu netto z gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na 1 ha wynosiła 2 330 zł. Pod względem wielkości ekonomicznej najbardziej dochodowe były gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych (2 189 zł/ha).
6. Zaobserwowane różnice w wynikach działalności osiągniętych przez poszczególne grupy gospodarstw z osobowością prawną wymagają pogłębionych analiz statystycznych w zbiorowości tych gospodarstw, a niniejsze opracowanie może być tylko przyczynkiem do przeprowadzenia tychże analiz.

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB